

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Bakalářská práce

Sabina Klegová

Problematika kurzů znakového jazyka v ČR (Olomoucký kraj)

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem a za užití pramenů, které jsou uvedeny v seznamu literatury.

V Olomouci dne 17. 4. 2016

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěla poděkovat Mgr. BcA. Pavlu Kučerovi za odborné vedení bakalářské práce, cenné rady a vstřícnost. Dále děkuji Oblastní unii neslyšících Olomouc, která mi umožnila vyplnění dotazníků jejich frekventanty kurzu znakového jazyka. Poslední poděkování patří mým blízkým za psychickou podporu při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	6
I. TEORETICKÁ ČÁST	7
1 Komunikace a sluchové postižení.....	7
1.1 Vymezení komunikace.....	7
1.2 Účastníci komunikačního procesu	7
1.3 Druhy komunikace.....	9
1.3.1 Přímá a nepřímá komunikace	9
1.3.2 Verbální a neverbální komunikace	9
1.4 Specifika komunikace osob se sluchovým postižením.....	11
1.4.1 Komunikační formy.....	11
1.4.2 Zvyky a pravidla chování neslyšících	12
1.4.3 Zásady komunikace	13
1.4.4 Kultura Neslyšících	14
1.4.5 Komunikační systémy	14
1.5 Znakový jazyk.....	17
1.5.1 Atributy znakového jazyka	18
1.5.2 Historie znakového jazyka.....	19
2 Tlumočnické služby pro neslyšící.....	21
2.1 Tlumočení	21
2.2 Tlumočnický a etický kodex.....	22
2.3 Objednání tlumočnických služeb.....	23
2.4 Neslyšící v běžných životních situacích	23
3 Kurzy znakového jazyka.....	25
3.1 Přehled kurzů znakového jazyka v České republice.....	25
3.2 Nabídky jednotlivých organizací	26

3.2.1	Pevnost.....	26
3.2.2	Oblastní unie neslyšících Olomouc	27
3.2.3	Moravskoslezská unie neslyšících.....	27
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	29
4	Výzkumné šetření	29
4.1	Cíle a hypotézy	29
4.2	Struktura dotazníku.....	30
4.3	Charakteristika respondentů.....	31
4.4	Grafy a výsledky dotazníků	36
4.5	Vyhodnocení hypotéz	54
5	Závěr praktické části.....	56
	Závěr	58
	Seznam bibliografických citací.....	59
	Legislativní zdroje	60
	Elektronické zdroje	60
	Seznam příloh	62

Úvod

Bakalářskou práci jsem rozdělila na dva stěžejní oddíly, a sice na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je členěna do tří elementárních kapitol. První kapitola se zabývá problematikou komunikace obecně, kde jsou rozebírány její účastníci a druhy. V další podkapitole se plynule přesouváme ke skupině jedinců se sluchovým postižením, jejich specifikům při komunikaci, dále jsou popsány zásady komunikace, zvyky a pravidla této skupiny a v neposlední řadě je zmíněna také kultura Neslyšících. Podrobně jsou definovány komunikační systémy neslyšících a na to navazující znakový jazyk. V podkapitole znakového jazyka je přiblížen jeho vznik a základní atributy. Další kapitola nese název Tlumočnické služby pro neslyšící. Jak již název napovídá, tato kapitola se věnuje tlumočení, s čím úzce souvisí také etický kodex tlumočnicků znakového jazyka. Tlumočnické služby jsou poskytovány neslyšícím osobám za účelem bezproblémového zvládnutí různých životních situací, které jsou nastíněny v další podkapitole. Poslední kapitola se věnuje kurzům znakového jazyka v České republice. Nabízí přehled organizací, jenž na našem území kurzy poskytují, zabývá se jejich cenou či rozsahem.

Praktická část je věnována právě kurzům znakového jazyka. Výzkum byl zaměřen na spokojenost frekventantů s těmito kurzy. Pro výzkumné šetření jsem zvolila metodu kvantitativní formou dotazníku. Sběr dat probíhal v Oblastní unii neslyšících Olomouc.

Téma bakalářské práce Problematika kurzů znakového jazyka jsem zvolila na základě vlastní účasti na kurzu znakového jazyka. Cílem této práce bylo přiblížit problematiku sluchového postižení z pohledu komunikace a nastínit průběh, dostupnost, vzdělávací, časovou i finanční náročnost kurzů znakového jazyka. Cílem praktické části bylo zjistit spokojenost frekventantů těchto kurzů s průběhem či jinými zásadními atributy při kurzech.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Komunikace a sluchové postižení

První kapitola vymezuje obecně pojem komunikace, popisuje strukturu komunikačního procesu a druhy komunikace. Druhy komunikace popisuje podle dvou základních hledisek: na přímou a nepřímou, verbální a neverbální. U neverbální komunikace jsou dále uvedeny pojmy, které s ní úzce souvisí. Dále je nutné si nastínit problematiku sluchového postižení a následná specifika komunikace u osob se sluchovým postižením. Na toto téma plynule navazují komunikační formy, zásady komunikace, kultura Neslyšících a podrobně rozepsaný znakový jazyk.

1.1 Vymezení komunikace

Různé publikace dnes chápou komunikaci jako předávání informací z jednoho bodu (tzv. zdroje) k druhému bodu (tzv. příjemci). Avšak slovo *communicatio*, ze kterého pochází slovo komunikace, v překladu znamená „vespolné účastnění“ a pod slovem *communicare* rozumíme „činit něco společným, společně něco sdílet.“ (Vybíral, 2009)

Naopak ve slovnících cizích slov nalézáme vysvětlení slova komunikace jako „dorozumění, zprostředkování, oznámení.“ (Šaling, Šalingová, Peter in Mišovič, 2015)

V další definici chápeme komunikaci jako proces mezi dvěma lidmi, ve kterém vystupuje do popředí fakt, že v mysli příjemce existuje zformulovaná reprezentace, která je podobná té, jež má na mysli produktor (Krauss, Chiu in Vybíral, 2009).

Musil (2010, s. 11) uvádí: „*Komunikace je přenos informace pomocí znakového systému, uskutečňovaný mezi lidmi přímo nebo pomocí technicko-organizačních prostředků.*“ V této definici autor chápe znakový systém nejen jako jazyk v podobě řeči, ale také například písma, řeči sluchově postižených, Morseovy abecedy, kouřových signálů indiánů, dopravní značky, notové písmo atd.

1.2 Účastníci komunikačního procesu

Kutínová (2015) uvádí **činitele** komunikace. Těmi jsou komunikátor, komunikant a komuniké.

Komunikátor neboli zdroj je ten, který informaci sděluje. Komunikátorem se může stát jak člověk, tak skupina lidí či instituce (ibid). Regec, Stejskalová et al. (2012) popisují komunikátora jako jedince, který má podobný kódovací systém jako komunikant. Komunikátor ve svém sdělení dává najevo subjektivní dojmy, emoce a zkušenosti. Dále uvádějí, že komunikace je vztah, který se uskutečňuje oboustranně a nejde v ní o to jen informace sdělovat, ale také přijímat.

Komunikant neboli příjemce je ten, který informaci přijímá (Kutínová, 2015). Komunikant je při přijímání informací ovlivněn vlastními zkušenostmi a prožitky. Rozdíl je znatelný, pokud jde o komunikaci v přítomném okamžiku, kdy příjemce může reagovat na informaci hned, což je nemožné ve chvíli, kdy sdělení přijímá v písemné podobě. Komunikant spoléhá na společný kódovací systém s komunikátorem. Příjemce by měl informaci vyslechnout celou a nedomyšlet si vlastní závěry (Mikulaščík in Regec, Stejskalová, 2012).

Komuniké neboli sdělení je to, co sdělujeme. Můžeme se s ním setkat ve formě mluvené či psané řeči, signálu, reakcí nebo neverbálního vyjádření. Informace, které plynou komunikačním systémem, se vyskytují v daném čase a prostoru nazývajícím se komunikační kanál. Během dráhy tímto prostorem dochází k jistému poklesu informace z důvodu subjektivního pochopení a interpretace sdělení. Obsah komuniké, které interpretuje komunikátor, nemusí být totožný s obsahem, který přijímá komunikant. V tomto případě dochází ke komunikačnímu šumu neboli komunikační bariéře (Kutínová, 2015).

Formy komunikace se dělí Kutínová (2015) do čtyř skupin, které v komunikaci vytváří několik možností, ze kterých si člověk vybírá na základě vědomých a nevědomých tendencí:

- **Přímá reakce**, kterou rozumíme to, co bezprostředně sdělíme předvedením (např. radost, smích, strach...)
- **Neverbální vyjádření** vyjadřujeme pomocí gest, mimiky, postojem těla (např. mávnutí rukou na pozdrav, kývnutí jako znak souhlasu...)
- **Obrazová reprezentace** se nejčastěji vyobrazuje pomocí náčrtku nebo diagramu.
- **Symbolická komunikace** se uskutečňuje pomocí symbolů.

1.3 Druhy komunikace

Mezilidskou komunikaci můžeme třídit podle několika hledisek. Uvedeme si zde dvě základní dělení komunikace a s nimi spojené pojmy.

1.3.1 Přímá a nepřímá komunikace

Přímá komunikace je charakteristická svým komunikačním řetězcem, který je tvořen pouze komunikátorem a komunikantem. Může jít o jednotlivce nebo skupiny. K přímé komunikaci jsou potřeba pouze lidské osoby (Musil, 2010).

Naopak u **nepřímé** komunikace, kde nepostačují pouze lidské osoby, je přítomen určitý technický prostředek. Ten nazýváme obecně médiem, např. popsaný papír, notový záznam, telefon, televize, obraz... (ibid).

1.3.2 Verbální a neverbální komunikace

Systém **verbální** komunikace je založen na systému slov. Tato komunikace neprobíhá jen za pomoci vyslovených a slyšených slov, řadíme do ní také písmo včetně např. Braillova písma, znakování neslyšících a další způsoby komunikace spojené se slovem (Musil, 2010).

Jestliže jsou hlavní složkou verbální komunikace slova, tak neméně důležitou složkou je následná řeč. Kutínová (2015) uvádí, že řeč plní funkci společenskou. Pomocí ní dochází k vzájemnému porozumění a předávání zkušeností. Slovo je základní jednotkou řeči. Funkce slova jako symbolu předmětu znamená, že slovo zastupuje určitý předmět. Funkce slova jako vlastnosti předmětu spočívá v tom, že je chápáno jako nenahraditelná část předmětu. Třetí možnost funkce slova je, že slovo zastupuje samotný předmět. Z toho vyplývá, že se slovy můžeme zacházet tak jako s předměty.

Do verbální komunikace můžeme zahrnout také komunikaci **bezprostřední**. Tu rozdělujeme na jednosměrnou (např. přednáška) a obousměrnou (např. diskuze). Jestliže si komunikant a komunikátor vyměňují informace přes prostředníka, tzv. mediátora, jedná se o **zprostředkovanou** komunikaci (Kutínová, 2015).

Neverbální komunikace je charakteristická tím, že za nás mluví naše tělo. Vyjadřujeme svou reakci na danou situaci prostřednictvím vnější schránky. Své emoce, které

vyvolává daná situace, vyjadřujeme za pomoci gest, mimiky a postojů (Regec, Stejskalová et al., 2012).

Neverbální komunikace se nachází ve větší míře v komunikaci nepřímé. Jedná-li se o přímou komunikaci, uplatňujeme zároveň verbální i neverbální složku komunikace. Převážně jde-li o párovou komunikaci nebo komunikaci v malých skupinách. Do neverbální komunikace můžeme obecně zahrnout vše, co mluvené slovo skrývá navíc na rozdíl od jeho zápisu (Musil, 2010).

Do neverbální komunikace můžeme zařadit proxemiku, haptiku, gestiku, mimiku, chronemiku a další.

Proxemika označuje vzdálenost účastníků komunikace. Jsou známy čtyři základní prostorové vzdálenosti: intimní, osobní, společenská a veřejná (Regec, Stejskalová et al., 2012). Je známá určitá hranice při komunikaci, ve které se lidé cítí bezpečně. Tzv. osobní zóny se u lidí liší podle toho, v jakém vztahu jsou s komunikujícím protějškem. Odstup mezi účastníky komunikace závisí také na jejich charakteristikách: vzdálenost mezi komunikujícími muži se liší od vzdálenosti, které mezi sebou zaujímají ženy; introverti zaujímají jinou vzdálenost než extroverti. V průběhu komunikačního procesu se vzdálenost může měnit (Kutínová, 2015).

Dalším zmíněným pojmem je **haptika**. Tím se rozumí tzv. dotyková komunikace. Haptika je velmi ovlivněna kulturou a vztahem zúčastněných jedinců v komunikaci (Regec, Stejskalová et al., 2012).

Všechny záměrné pohyby rukou označujeme jako **gestiku**. Tyto pohyby nám umožňují přiblížit verbální projev a přidat mu na názornosti (Kutínová, 2015).

Další důležitou rovinou komunikace je **mimika**. Tou dokážeme ztvárnit své emoce i psychický vztah. Ne vždy se však mimika shoduje s vnitřním prožíváním (ibid). Nutno podotknout, že tak jako gestiku, také mimiku ve velké míře využívají sluchově postižení jedinci.

Posledním zmíněným pojmem je **chronemika**. Tím označujeme způsob, jakým jsme ochotni rozvrhnout svůj čas a věnovat ho konkrétnímu člověku, s kterým komunikujeme. Jestliže máme potřebu být druhému člověku na blízku, věnujeme mu více času než člověku, jehož přítomnost nám není příjemná (Regec, Stejskalová et al., 2012).

1.4 Specifika komunikace osob se sluchovým postižením

Sluchovým postižením rozumíme sociální důsledek sluchové ztráty takového rozsahu, kterou již nelze v celé míře kompenzovat technickými pomůckami, a která negativně působí na kvalitu života jedince (Langer, 2013).

Shenglin, Potměšil (2015) tvrdí, že sluchové postižení je obecný termín, kterým popisují ztrátu sluchu na jedno nebo obě uši. Sluchové postižení tito autoři dělí na lehké, střední, těžké a hluboké.

Jedinci se sluchovým postižením jsou skupinou velmi nejednotnou – rozdíl mezi nimi způsobuje stupeň a druh postižení, věk, při kterém došlo ke vzniku postižení, mentální úroveň jedince a také sociokulturní podmínky, při kterých byla započata surdopedická intervence (Vitásková, 2003).

1.4.1 Komunikační formy

Sluchové vnímání výrazně ovlivňuje schopnost dorozumět se mluvenou řečí. Velký vliv na vývoj zvukové stránky řeči má vymezení doby, ve které došlo ke sluchové ztrátě. Ve společnosti intaktních jedinců je řeč základní komunikační doménou (Langer, Suralová, 2006).

Vrozenou vadu nebo takovou vadu, která vznikla před ukončením základního vývoje řeči (tzn. v rozmezí 4-7 let věku), nazýváme **prelingvální**. V takovém případě řeč není rozvíjena a naučené řečové funkce se vytrácí. Z toho vyplývá, že jedinci se sluchovým postižením trpící tímto typem vady se dorozumívají českým znakovým jazykem. O **postlingvální** sluchové vadě mluvíme tehdy, jestliže vznikne sluchová vada v době, kdy je základní vývoj řeči ukončen. Mluvená řeč je tak zakódována a řečové funkce nezanikají (ibid). V tomto případě můžeme předpokládat využití mluveného českého jazyka doplněného odezíráním i znakovým jazykem.

Sluchové vady můžeme dále klasifikovat podle lokalizace vzniku, a sice na **převodní** poruchy, **percepční** vady, **smíšené** poruchy a **centrální** vady.

Po nastínění klasifikace sluchových vad je nutné si uvést také termíny používané pro označování osob se sluchovým postižením. Osoby **nedoslýchavé** mají z části omezen příjem akustických informací, mohou částečně slyšet zvuky i mluvenou řeč. Jako komunikační

prostředek jim slouží mluvená řeč. Tu přijímají pomocí odezírání. Tito jedinci používají nejčastěji kvalitní digitální sluchadla pro zlepšení komunikace (Regec, Stejskalová et al., 2012). Můžeme tedy předpokládat úspěšnou komunikaci v češtině. Tuto skutečnost však mohou ovlivnit některé faktory. Těmi nejčastějšími jsou rušivé zvuky okolí nebo příliš hlasitá mluva, kterou má tendenci sluchadlo zesílit (Czumalová, 2008). **Neslyšící** jedinci naopak nejsou schopni vnímat ani zvuky zesílené, natož mluvenou řeč. Jejich komunikace se liší na základě komunikujícího protějšku. Jestliže neslyšící jedinec konverzuje s osobou se sluchovým postižením, využije vizuálně-motorické komunikační systémy (např. znakový jazyk, daktyl), naopak při komunikaci s intaktní společností spoléhá na odezírání (Regec, Stejskalová et al., 2012). Komunikace s osobami **ohluchlými** se odráží od faktu, že tyto osoby ztratily sluch až po ukončení vývoje řeči. Jsou tedy postlingválně neslyšící. Nemají problém s produkováním mluvené řeči. Tu používají také v písemné formě, avšak ta je zdlouhavá a nepohodlná. Z tohoto důvodu se učí odezírat (Regec, Stejskalová et al., 2012).

Komunikační formu vždy volíme dle toho, aby nejvíce vyhovovala samotnému jedinci se sluchovým postižením.

1.4.2 Zvyky a pravidla chování neslyšících

Neslyšící komunita má svoje typické zvyky. Jedinci si popřejí dobrou chuť až ve chvíli, kdy jídlo mají na stole všichni a to tím způsobem, že společně poklepou pěstí do stolu. Cinknutí skleničky při přípitku nahrazují samotným dotekem rukou, ve které sklenici drží. Dokážeme si představit, že potlesk jako takový nemá pro neslyšící příliš význam, a proto na místo tleskání zvednou ruce nad hlavu a třepotají jimi (Kosinová, 2008).

Při kontaktu s neslyšícím jedincem je nutné vědět, jak získat nebo upoutat jeho pozornost. Je známo, že neslyšící jedinci se do tělesného kontaktu dostávají častěji než intaktní společnost. Fyzickým dotekem zpravidla upozorňují na potřebu zahájit rozhovor nebo do něj vstoupit. Pro navázání kontaktu je vítané poklepat druhému na rameno nebo na horní část paže. V případě, kdy jedinci sedí, je možné dotknout se stehna budoucího komunikačního partnera. Zde je také možnost upoutat svou pozornost hlasem, stejně jako slyšící lidé (ibid).

Není vyloučeno, že nastane situace, kdy bude potřeba upoutat pozornost všech neslyšících nacházející se v jedné místnosti. K tomu nám dopomůže opakované rozsvícení

a zhasnutí světla nebo rázné dupnutí. V případě dupnutí využíváme k získání pozornosti vibrace putující podlahou (ibid).

Typické pro neslyšící je také velmi zdlouhavé loučení, zpravidla se loučí s každým osobně (Czumalová, 2008).

1.4.3 Zásady komunikace

Důležité je uvědomit si, jak správně komunikovat s osobou s jakýmkoliv typem sluchové vady. Uvedeme si základní pravidla pro komunikaci s osobami se sluchovým postižením:

- Na začátku komunikace s osobou se sluchovým postižením je nutno navázat zrakový kontakt.
- Vždy se s komunikačním protějškem domluvíme na komunikační formě (např. odezírání, mluvená řeč, znakový jazyk...).
- Při volbě odezírání myslíme na to, že tento způsob komunikace není spolehlivý. Správnost odezírání závisí na fyzické či psychické pohodě. Je vhodné odezírající osobě předem sdělit téma hovoru. Vždy jsme obráceni a mluvíme tváří v tvář, která je dobře osvětlena. Vyvarujeme se pohybů hlavou a zakrývání si úst. Snažíme se o zřetelnou výslovnost a pomalejší tempo mluvy se zachováním přirozeného rytmu. Klademe důraz na klíčová slova hovoru. V případě potřeby zopakujeme nepochopený úsek jinými slovy.
- Vyhýbáme se zvýšení hlasu či křiku na nedoslýchavou osobu. Je nutné zajistit vhodné podmínky bez rušivých zvuků.
- V případě, je-li osoba se sluchovým postižením doprovázena tlumočnickem či jinou osobou, vždy komunikujeme s osobou jednajícím, nikoliv s jeho doprovodem.
- Jak již bylo zmíněno, osobě se sluchovým postižením naznačíme předem téma hovoru a případně jej upozorníme na potřebnou spolupráci.
- Důležité dotazy opakujeme i za využití písemné formy. Jestliže se jedná o neslyšícího jedince využívajícího znakový jazyk, je vhodné počkat na tlumočnicka.
- Občas požádáme osobu se sluchovým postižením o reprodukci daného sdělení, abychom si byli jisti, zda rozuměl. Vyhýbáme se otázce, zda nám rozuměl, ale ptáme se na to, co rozuměl. Toto pravidlo opakujeme po každém zásadním sdělení.
- Jestliže komunikace nebude úspěšná, vždy je nutné si uvědomit, že příčinou nezdaru je sluchové postižení. Z tohoto důvodu jednáme s člověkem se sluchovým postižením

stejně tak jako s člověkem bez postižení. Ve svém jednání neprojevujeme netrpělivost, nijak neochuzujeme komunikaci, ale snažíme se o nalezení způsobu lepšího porozumění.

- Máme na paměti, že komunikační schopnosti každého jedince se sluchovým postižením jsou individuální. Proto je nutné být flexibilní a přizpůsobit se možnostem svého komunikačního protějšku (Strnadová).

Pro doplnění a nastínění tohoto tématu z jiného úhlu pohledu, příkládám přílohu č. 5 s názvem „Zásady komunikace s neslyšícími osobami“.

1.4.4 Kultura Neslyšících

Tento termín vznikl v průběhu 60. a 70. let 20. století v USA. Můžeme pozorovat měnící se pohled naší společnosti na hluchotu. Postupem času se opouští od pohledu na neslyšící jedince pouze jako na osoby s postižením, ale jsou vnímány jako osoby s rozdílným jazykem a kulturou. Tito lidé jsou hrdi na svou odlišnost vycházející z hluchoty a mluví o sobě jako o Neslyšících. Považují se za příslušníky jazykové a kulturní menšiny (Horáková, 2012).

Základním rysem této komunity je dorozumívání se pomocí znakového jazyka. Ten slouží také jako prostředek k předávání informací o jejich kultuře (Kosinová, 2008).

O této kultuře, jakožto intaktní společnosti, se můžeme dozvědět například při kurzech znakového jazyka. Neslyšící lektori se frekventantům snaží přiblížit jejich specifika, zvyky, tradice.

1.4.5 Komunikační systémy

Zákon č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči a změně dalších zákonů a další související zákony uvádí v § 3, že : „*Komunikační systémy neslyšících a hluchoslepých osob se pro účely tohoto zákona rozumí český znakový jazyk a komunikační systémy vycházející z českého jazyka.*“

Znakový jazyk bude podrobně popsán v podkapitole 1.5 Znakový jazyk. Nyní se zaměříme na komunikační systémy vycházející z českého jazyka. Do toho systému řadíme dle § 6 zákona č.384/2008 Sb. tyto formy komunikace: „*znakovaná čeština, prstová abeceda,*

vizualizace mluvené češtiny, písemný záznam mluvené řeči, Lormova abeceda, daktylografika, Braillovo písmo s využitím taktilní formy, taktilní odezírání a vibrační metoda Tadoma.“

Znakovaná čeština je uměle vytvořený systém za účelem snazší komunikace mezi intaktní společností a neslyšícími jedinci na území České republiky. Znakovaná čeština v praxi vypadá tak, že mluvenou češtinu doprovází pohyby a postavení rukou převzaté z českého znakového jazyka (Slowík, 2007). Tato komunikační forma nejčastěji vyhovuje zejména nedoslýchavým či ohluchlým využívající odezírání. Soustředí se především na pohyb rtů svého komunikačního protějšku a znakovanou češtinu vnímají jako dokreslení. Je zřejmé, že podmínkou pro používání znakované češtiny je dobrá znalost českého jazyka, proto tuto formu komunikace nevyhledávají prelingválně neslyšící (Horáková, 2012).

Další formou komunikace, která vychází z českého jazyka, je **prstová abeceda**. Tu řadí Krahulcová (in Slowík, 2007) do skupiny vizuálně – motorických komunikačních forem. Využívá se zde několika poloh a postavení prstů k vizualizaci písmen. Těmito polohami a tvary prstů se postupně tvoří slova právě tak, jako se v mluvené komunikaci tvoří z hlásek slova. Tento způsob komunikace lze využít při vyhláskování cizích slov, jmen nebo odborných termínů (Czumalová, 2008).

Jsou známy dvě varianty prstové abecedy neboli daktylu – jednoruční a obouruční (viz příloha č. 2 a 3). Obouruční daktyl více vyhovuje dospělým neslyšícím osobám z důvodu jeho jednodušší recepce i produkce. Obouruční znaky jsou lépe rozeznatelné, protože jsou větší a připomínají tvar velkých tiskacích písmen. Další výhodou této abecedy je většinová znalost intaktní společnosti. Avšak ve školách pro sluchově postižené se jednoznačně využívá jednoruční prstová abeceda. Její nevýhodou je, že pro jedno písmeno českého jazyka existuje více daktylních znaků (Regec, Stejskalová et al., 2012).

Jak již v úvodu této podkapitoly bylo zmíněno, podle § 6 uvádí zákon č.384/2008 Sb. další způsoby komunikace, a sice vizualizaci mluvené češtiny a písemný záznam mluvené řeči. Ty definuje následujícím způsobem:

„Vizualizace mluvené češtiny je zřetelná artikulace jednotlivých českých slov ústy tak, aby bylo umožněno nebo usnadněno odezírání mluveného projevu osobami, které ovládají český jazyk a odezírání preferují jako prostředek své komunikace.

Písemný záznam mluvené řeči je převod mluvené řeči do písemné podoby v reálném čase. Pro potřeby hluchoslepých se písemný záznam provádí zvětšeným písmem nebo Braillovým písmem.“

Další způsob komunikace nazýváme **Lormova abeceda**, tuto formu nejvíce využívají osoby hluchoslepé.

Jedná se o českou úpravu německé verze původní abecedy. Tuto modifikaci provedly osoby s hluchoslepotou z České republiky v roce 1993. Při použití Lormovy abecedy se využívá dlaň libovolně zvolené ruky, na níž jsou prsty natažené a nepatrně od sebe. Prostřednictvím ukazováčku mluvčí komunikuje se svým protějškem. Ukazováčkem pohybuje po dlani dle schématu, viz příloha č. 4, na kterém jsou vyobrazená jednotlivá písmena (Česká verze Lormovy abecedy).

Za velmi podobný způsob považujeme tzv. **daktylografiku**, což je vpisování velkých tiskacích písmen pomocí ukazováčku do dlaně osoby s postižením.

Osoby hluchoslepé dále mohou využívat **Braillovo písmo s využitím taktilní formy**. To funguje na základě písmen abecedy, které dotyky dvou prstů jedné ruky nebo více prstů obou rukou, za pomoci systému Braillova písma, jedinec přijímá (Braillovo písmo).

Další z možností, jak se mohou neslyšící a slyšící jedinci dorozumívat je **odezírání**. Krahulcová (2001) ho vysvětluje jako proces recepce informací zrakem a současně uvědomování si jejich obsahu na základě pohybů mluvidel, mimiky obličeje, gesty rukou a postoje těla a to vše dokresluje situace, ve které se komunikace odehrává.

Odezírání představuje vysokou dávku soustředění. Odezírající jedinec snižuje svou pozornost již po několika desítkách minut a tím není schopen bezchybně odezírat všechny informace (Langer, 2014). Málomnozí slyšící jedinec si uvědomuje, že odezírání je nepohodlný, pracný a ne příliš spolehlivý způsob komunikace. Za asi nejčastější omyl můžeme považovat fakt, že většina neslyšících lidí umí odezírat. S tímto problémem se neslyšící jedinci setkávají v každodenním životě a při řešení každodenních problémů, například ve škole, na úřadech nebo u lékaře. Zde se můžeme setkat se slyšícími lidmi, kteří jsou přesvědčeni, že neslyšící člověk jim dokáže porozumět z důvodu schopnosti odezírat (Strnadová, 1998). Z toho důvodu se do popředí jednání mezi intaktní společností a neslyšícími osobami dostává tlumočnický znakového jazyka (Czumalová, 2008).

Naproti odezírání jako takovému stojí **taktilní odezírání**. Paragraf 6 zákona č. 384/2008 říká, že taktilní odezírání je založeno na: „...*vnímání mluvené řeči pomocí odhmatávání vibrací hlasivek mluvčího*.“

Posledním zmíněným pojmem v uvedeném zákoně je tzv. **vibrační metoda Tadoma**. Tím je myšleno „hmatové čtení mluvené řeči“. Osoba s hluchoslepotou se dotýká palcem

ruky rtů a tím cítí pohyby čelisti a jazyka. Zbylé prsty se dotýkají tváří, čelistí a krku, kde vnímají vibrace (Komunikační systémy osob s hluchoslepotou).

1.5 Znakový jazyk

Základem znakového jazyka rozumíme soubor pohybů, např. gest rukou a dalších výrazových prvků (pohybových či mimických), vytvářející prostředí pro jazyk, který je plnohodnotný a nezávislý. Výhodu znakového jazyka můžeme spatřovat ve snadné a plynulé komunikaci mezi osobami se sluchovým postižením (Slowík, 2007).

Dle § 4 zákona č. 384/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1998 Sb., o znakové řeči definuje český znakový jazyk takto:

„Český znakový jazyk je základním komunikačním systémem těch neslyšících osob v České republice, které jej samy považují za hlavní formu své komunikace.“

„Český znakový jazyk může být využíván jako komunikační systém hluchoslepých osob v taktilní formě, která spočívá ve vnímání jeho výrazových prostředků prostřednictvím hmatu.“

Za nejmenší jednotku znakových jazyků je považován znak. Ten v sobě skrývá manuální složku charakteristickou místem ukázání znaku, tvarem ukazující ruky a jejím pohybem (Macurová in Horáková, 2012). Dále tato složka obsahuje polohu dlaně a prstů, orientaci rukou a kontakt s tělem. Nemanuální složka zahrnuje mimiku a gestikulaci, které jsou dokreslovány nonverbálními prostředky. Právě tato složka dokresluje obsah sdělení. Složky manuální a nemanuální působí souběžně (Horáková, 2012).

O znakovém jazyce panuje mnoho mýtů a pověr. Mezi širokou veřejností koluje mýtus, že znakový jazyk je mezinárodní. To však není pravda. V každé zemi či dokonce v jednotlivých regionech se znakový jazyk liší. Znakový jazyk má hodně přívlasků např. francouzský, brazilský nebo český. Jsou známy také odlišnosti v českém znakovém jazyce. Brněnský znakový jazyk se odlišuje od pražského apod. Odlišnosti nejsou dány jen geograficky, můžeme spatřit rozdíly také v tom, jak ukazují ženy či muži nebo starší a mladší neslyšící (Czumalová, 2008). Z toho vyplývá problém sjednotit výuku znakového jazyka na území České republiky. Je tedy evidentní, že některé znaky frekventanta kurzu znakového jazyka v Olomouci se budou lišit od znaků frekventanta absolvující kurz v Praze.

1.5.1 Atributy znakového jazyka

Český znakový jazyk má elementární rysy jazyka. Těmi se myslí znakovost, systémovost, dvojí členění, produktivnost, svébytnost a historický rozměr. Je nositelem lexikální i gramatické roviny (Krahulcová, 2014).

Dvojím členěním neboli dvojí artikulací chápeme fakt, že nejmenší jazykové prvky mající význam se mohou dále členit na prvky, které již svůj význam nemají, ale jsou schopné jej diferencovat. Tyto jednotky v mluveném jazyce nazýváme morfémy a fonémy, v jazyce znakovém jde o znaky a fonémy (Servusová, c2008). Czupalová (2008) uvádí také srovnání s mluveným jazykem, a to následovně. Jazyk mluvený je složen ze slov nesoucí vlastní význam. Slova pak následně můžeme rozložit na hlásky. Jazyk znakový se oproti jazyku mluvenému skládá ze znaků. Znaky máme dále možnost rozložit na prvky manuální a nemanuální složky, které jsou uvedené v kapitole 1.5 Znakový jazyk.

Typickým znakem každého přirozeného jazyka je tzv. **systémovost**. Přirozený jazyk je komplex prvků a pravidel sloužící pro jejich použití (Servusová, c2008). Český jazyk označujeme jako lineární, neboť prvky tohoto jazyka skládáme za sebou z důvodu neschopnosti vyslovovat několik hlásek současně. Lineární povahu však nenesou jazyk znakový. Ten označujeme jako simultánní, protože jsme schopni více jeho prvků vyjádřit najednou. Znak tvoříme na daném místě, daným vzhledem ruky, která produkuje určité gesto (Czupalová, 2008).

Dalším atributem je existence systému znaků neboli **znakovost** (Langer, 2013). Servusová (c2008) doplňuje, že každý jednotlivý jazyk je souborem prvků zastupující při komunikaci různorodé podněty. Znakovost má za důsledek, že naše sdělení nevyjadřujeme pomocí reálných předmětů, ale máme možnost použít zastupující slova nebo znaky (Servusová, c2008). Hodnota slov či znaků je ve společnosti natolik rozšířená a známá, že jí každý člověk porozumí. Této vlastnosti jazyka říkáme konvenčnost. Jazyk by měl také splňovat podmínku, kdy je dostupný lidským smyslům tak, abychom jej mohli bezproblémově přijímat. Vlastnost zvanou arbitrárnost chápeme jako určitou neshodu mezi samotným slovem a skutečným obrazem slova. Znakový jazyk tuto podmínku však nesplňuje v celé míře. U některých znaků najdeme vizuální podobu s podnětem, jenž vyobrazuje (např. znaku „jíst“ či „spát“ by porozuměl každý i bez znalosti znakového jazyka). Na druhé straně však stojí znaky, které žádnou podobnost s vyobrazujícím podnětem nemají, a proto je nazýváme znaky arbitrární (Czupalová, 2008).

Každé jednotlivé jazykové sdělení můžeme interpretovat nezávisle na dané situaci, např. v reálném čase máme možnost vyjádřit minulost či budoucnost. Tento jev nazýváme **svébytností** jazyka (Servusová, c2008).

Jedním z posledních specifíků jazyka je **produktivnost**. Ta spočívá ve schopnosti vytvářet nekončící počet spojení vytvořených z limitovaného počtu prostředků, které jsou omezeny souborem pravidel sloužících k jejich kombinaci (Langer, 2013).

Vývoji podléhá každý přirozený jazyk, to nazýváme jako **historický rozměr** jazyka. V tomto procesu se mění styl, jakým je jazyk používán, rozvíjí se dosavadní slovní zásoba jazyka a zároveň se přetváří na základě změny aktuální doby (Servusová, c2008). Czumalová (2008) rozlišuje vývoj jazyka na fylogenetický a ontogenetický. První zmíněný pojem představuje vývoj závislý na společnosti. Tak, jak některé znaky vznikají, tak některé zanikají v závislosti na nezbytnosti uživatelů jazyka. Ontogenetický vývoj nastává při osvojování jazyka dítětem. Jedná se o vývoj přes slova, slovní spojení až k samotným větám. Tento vývoj je identický u mluvených i znakových jazyků.

1.5.2 Historie znakového jazyka

O historii znakového jazyka najdeme informace na webových stránkách www.ruce.cz. Tyto stránky zmiňují rok 400 před naším letopočtem, kdy Aristoteles vyslovil myšlenku znící takto: „*Osoba hluchá je nevzdělavatelná.*“ (Dostupné z: <http://www.ruce.cz>). Tento výrok považujeme za vůbec nejstarší poznatek o neslyšících.

V historii naši předchůdci začali používat artikulovanou řeč mnohem později než posunky a gesta. V pravěku lovci využívali tyto posunky a gesta k domlouvání se na strategii a taktice v případě, že chtěli ulovit zvěř. Při této příležitosti však nesměli vypustit ani tu nejmenší hlásku, jinak by zvěř vyplašili. I dnes, v této době, můžeme najít některé indiánské, původní australské a další přírodní kmeny používající komunikaci beze slov (Televizní klub neslyšících, 2008).

Problematika znakování se poprvé objevuje v antickém Řecku u řeckého filosofa Platóna. Ten vyjádřil myšlenku, že jména vznikají napodobením oné věci hlasem již před dvěma tisíci čtyřmi sty lety. Mezi nejstarší vytvořená gesta vzniklá přirozeně řadíme ta vyjadřující počet. Ukázaný počet prstů odpovídal číslu, jež měl ukazující na mysli. Tato gesta přetrvala dodnes (ibid).

První významnou informací o ochraně osob se sluchovým postižením máme možnost nalézt ve starém zákoně, kde se ve Třetí knize Mojžíšově píše: „*Hluchému nebudeš zlořečiti.*“ (Televizní klub neslyšících, 2008).

Vzdělávání neslyšících jedinců šlo ruku v ruce se snahou komunikovat s neslyšícími. Tyto snahy spadají přibližně do doby před 400 lety. Některé církevní instituce začaly s plánovitým a zároveň primárním vzděláváním osob se sluchovým postižením u několika málo jedinců. Do vzdělávání neslyšících osob se zapojila také katolická církev za účelem porozumění neslyšících náboženství či modlitbě (ibid).

Přelomem 17. a 18. století se o znakové řeči začíná uvažovat jako o komplexu znaků, ne jako o znacích samostatných. V 18. století se začaly zakládat ústavy pro hluchoněmé, což vedlo k rozvoji a rozmachu znakové řeči. Právě v ústavech byly nejlepší podmínky pro vzájemnou komunikaci. Rozvoji znakové řeči následoval i rozmach vlastního znakového jazyka neslyšících, jenž nejlépe naplňoval smyslové předpoklady neslyšících jedinců. Plnil také jednu z nejzákladnějších lidských potřeb, a sice potřebu po informacích (Televizní klub neslyšících, 2008).

Náš český znakový jazyk se rozvíjel především tam, kde se neslyšící setkávali a to ve školách pro sluchově postižené. Mezi jednu z nejstarších škol ve světě se řadí škola v Praze na Smíchově založena roku 1786. Znakový jazyk se nevytratil i přesto, že jeho užívání nebylo povoleno (Historie Českého znakového jazyka).

2 Tlumočnické služby pro neslyšící

Při jednáních slyšících a neslyšících jedinců se stále častěji objevuje tlumočnický znakového jazyka. S touto problematikou se pojí několik pojmů. Za **tlumočnicka** znakového jazyka považujeme osobu, která převádí sdělení ze znakového jazyka do mluveného či opačně. Klient se sluchovým postižením si může vybrat, kdo konkrétně mu bude tlumočit. Osoba převádějící sdělení z mluveného jazyka do znakové češtiny se nazývá **transliterátor** znakové češtiny. Jde o doplnění mluveného slova pomocí znaků znakového jazyka. Tuto metodu tlumočení upřednostňují především nedoslýchaví jedinci a jedinci ohluchlí v pozdějším věku, neboť jim tento způsob ulehčuje odezírání. **Vizualizátorem** mluvené češtiny rozumíme osobu, která při mluveném slovu výrazně artikuluje nebo obtížná slova na odezírání nahradí jinými, které se snadněji odezírají. **Vizualizátor** opět usnadňuje odezírání a je využíván především jedinci s lehčí nedoslýchavostí nebo jedinci ohluchlími (Czumalová, 2008).

Tlumočnickou službu definuje zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách v aktuálním znění podle §56 následovně:

„ (1) Tlumočnické služby jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované osobám s poruchami komunikace způsobenými především smyslovým postižením, které zamezuje běžné komunikaci s okolím bez pomoci jiné fyzické osoby.

(2) Služba podle odstavce 1 obsahuje tyto základní činnosti:

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.“*

Dle § 8 zákona č. 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob v aktuálním znění: *„Neslyšící a hluchoslepé osoby mají při návštěvě lékaře, vyřizování úředních záležitostí a při zajišťování dalších nezbytných potřeb právo na tlumočnické služby zajišťující tlumočení v jimi zvoleném komunikačním systému uvedeném v tomto zákoně. Podmínky poskytování tlumočnických služeb stanoví jiný právní předpis.“*

2.1 Tlumočení

Existují dva způsoby tlumočení. Prvním z nich je v situaci, kdy mluvčí plynule hovoří mluveným jazykem a tlumočnick souběžně převádí sdělení do znakového jazyka. To neslyšícímu jako příjemci umožňuje sledovat mluvčího i tlumočnicka současně a nemá potřebu tékat s pozorností z mluvčího na tlumočnicka a naopak. Tento způsob nazýváme tlumočením **simultánním** (Frishberg in Horáková, 2012). Jestliže je neslyšícímu sdělení

tlumočeno opožděně, jedná se o tlumočení **konsekutivní**. Jedná se tedy o to, že jakmile mluvčí dokončí své sdělení, nastupuje tlumočnick, aby jeho projev přetlumočil (Horáková, 2012). V rámci tlumočení do znakového jazyka se konsekutivní tlumočení používá v mnohem menší míře než tlumočení simultální (Čeňková in Horáková, 2012).

Tlumočení lze rozdělit také podle počtu klientů. Jedná-li se o tlumočení individuální, znamená to, že tlumočení je vysíláno pouze k jednomu klientovi. Naopak u skupinového tlumočení se jedná o více příjemců tlumočeného. Všichni klienti při skupinovém tlumočení musí dobře znát použitý jazykový kód tlumočnicka. Jestliže tlumočnick převádí informace do mluveného jazyka, musí být pro klienty zajištěna dobrá slyšitelnost, v případě tlumočení do znakového jazyka musí klienti být na místě, odkud tlumočnicka dobře vidí (Pešková, 2008).

Tlumočení se skládá ze tří částí. Nejprve tlumočnick aktivně vyslechne a analyzuje sdělení, tuto fázi nazýváme **recepce**. Následně tlumočnick osoba zpracuje informace, které sdělení obsahovala, jedná se o **translaci**. Jako poslední má tlumočnick za úkol produkovat sdělení v cílovém jazyce, mluvíme o **produkc**. Tento proces je charakteristický návazností jednotlivých fází, jejich částečným překrýváním a v některých případech neschopností se od sebe oddělit (ibid).

Jako přílohu č. 6 uvádím Desatero komunikace s neslyšícím člověkem za přítomnosti tlumočnicka.

2.2 Tlumočnick a etický kodex

Se souslovím kodex tlumočnicků znakového jazyka se setká každý, kdo se jakýmkoliv způsobem setká s tlumočením (Pešoutová, 2008).

Tlumočnická profese má jako ostatní zaměstnání svá práva a povinnosti. Etický kodex tlumočnicků zajišťuje ochranu jak nad sebou samým, tak také nad klientem. Neexistuje jeden univerzální etický kodex tlumočnicků, každá organizace má vytvořený svůj vlastní, avšak podstata je u všech stejná (Czumalová, 2008). Jedná se tedy o jakýsi soubor principů, podle kterého vykonává tlumočnick svou profesi. Slouží jako opora pomáhající se rychle orientovat v dané situaci tlumočnickovi a stejně tak klientovi (Pešoutová, 2008).

Etický kodex tlumočnicka znakového jazyka uvádím pro ukázkou jako přílohu č. 7.

Jak již bylo zmíněno, existují různé organizace zastřešující tlumočníky. Za nejstarší organizaci je považována Česká společnost tlumočnicků znakového jazyka, dále existuje Organizace tlumočnicků znakového jazyka, Národní rada tlumočnicků znakového jazyka a Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. Poslední zmíněná organizace má za úkol zvyšovat kvalitu profesionálního tlumočení znakového jazyka, snaží se dostat tlumočení do podvědomí laické i odborné veřejnosti. Je aktivní také v oblasti vzdělávání, a sice organizací seminářů pro tlumočníky a veřejnost. Komora stojí za vytvořením vzdělávacího a certifikačního programu pro tlumočníky znakového jazyka. Jde o komplexní program, ve kterém je frekventantům umožněno získat akreditaci pro profesí: tlumočnick českého znakového jazyka (délka studia tři a půl roku), transliterátor znakované češtiny (délka studia dva a půl roku) a vizualizátor mluvené češtiny (délka studia dva roky). Frekventanti mají k dispozici výukové materiály vytvořené komorou. Zkončení studia je realizováno pomocí Certifikační zkoušky (Czumalová, 2008).

2.3 Objednání tlumočnických služeb

Objednání tlumočnicka probíhá ve většině případů pomocí SMS zprávy, e-mailu, web kamerou či osobně u organizace poskytující tuto službu a sídlící nejbližší klientovu bydlišti. Zpráva by měla obsahovat jméno a příjmení klienta, datum, hodinu, místo a předmět tlumočení a dále místo setkání s tlumočnickem (Tlumočnická služba).

Avšak existuje tzv. Centrum zprostředkování tlumočnicků pro neslyšící. Zmíněné centrum přijme požadavek klienta formou SMS, faxu, e-mail nebo pomocí formuláře na internetových stránkách. Požadavek se musí skládat z informací o klientovi, a sice jméno a příjmení, adresu trvalého bydliště, datum narození, kontakt. Dále objednávka obsahuje údaje o průběhu tlumočení, kdy a kde se uskuteční, místo setkání a důvod či účel tlumočení. Každou objednávku Centrum zpracuje a ve svém registru najde vhodného tlumočnicka. Registr obsahuje asi 90 tlumočnicků z celého území ČR. Tlumočnick, jenž se chce dostat do registru, musí složit tlumočnické zkoušky, která má teoretickou i praktickou část (Czumalová, 2008).

2.4 Neslyšící v běžných životních situacích

Nejčastěji se s tlumočnickem setkáváme jako doprovod neslyšícího k lékaři. V této situaci se lékař nemusí strachovat z možného neporozumění si. Tlumočnick umožňuje

komunikaci bez problémů. Na druhé straně stojí fakt, že dochází k jistému narušení soukromí neslyšícího. Jedná-li se o intimní či rentgenové vyšetření, jsou informace předány tlumočnickovi předem a poté opouští místnost. Při tlumočení má za úkol postavit se na vhodné místo tak, aby lékaři nepřekážel a byl dobře vidět, jak z úhlu lékaře, tak i klienta (Czumalová, 2008).

Služby pro sluchově postižené se poskytují také na školách. Služby jsou vždy upraveny dle individuálního zhodnocení situace. Ti studenti, jenž upřednostňují znakový jazyk, mají možnost využít tlumočení informací znakovým jazykem. V tomto okamžiku může nastat problém v nekompetentnosti tlumočnicka s neslyšícím studentem. Nejčastějším problémem je nedostatečná znalost znaků pro odborné vyjadřování, které se objevuje na přednáškách. To způsobuje časový nesoulad mezi mluveným slovem přednášejícího a znakováním tlumočnicka, který má za následek ztrátu některých důležitých faktů. Tomu je však možnost se vyhnout seznámením tlumočnicka s danou problematikou tak, aby se dokázal na tlumočení připravit (Vitásková, 2003).

3 Kurzy znakového jazyka

Úskalí komunikace intaktní společnosti s neslyšícími jedinci již byla nastíněna a je více než zjevné, že zaujímá poměrně velkou část, co se problematiky sluchového postižení týče. Jednou z možností slyšících jedinců, jak dosáhnout kvalitní a jedincům se sluchovým postižením vyhovující komunikace je projít kurzem znakového jazyka a naučit se tak jejich mateřský jazyk. Tato kapitola je na zmíněné kurzy zaměřena. Poskytuje nám přehled, kde všude v ČR se kurzy uskutečňují, nabídne nám jejich případná rozdělení a také nám umožní porovnat ceny jednotlivých kurzů.

3.1 Přehled kurzů znakového jazyka v České republice

Na webové stránce www.ruce.cz najdeme v sekci zvanou Znakový jazyk všech devatenáct organizací pořádající kurzy znakového jazyka na území naší republiky. Zaměříme-li se na kraj Středočeský, najdeme zde pět organizací. Jedná se o Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s., dále Česká unie neslyšících (ústředí), Tichý svět, Vzdělávací agentura Aldea a Znakovky. V Jihomoravském kraji najdeme Brněnské centru českého znakového jazyka – Trojrozměr, Unie neslyšících Brno a ČUN (Česká unie neslyšících) Brno. V Čechách nabízejí kurzy znakového jazyka tyto města a jejich organizace: Plzeň – Plzeňská unie neslyšících, Liberec – Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje, České Budějovice – Evoluce – Jihočeské centrum znakového jazyka, Hradec Králové – Pevnost - České centrum znakového jazyka, z.ú. a město Jihlava – Jihlavská unie neslyšících. A posledním územím je Morava a její města jako jsou Kroměříž a Uherské Hradiště – 3Dimenze, Kroměříž – ČUN Kroměříž, Olomouc – Oblastní unie neslyšících Olomouc, Ostrava – Moravskoslezská unie neslyšících a Zlín – ČUN Zlín.

Autoři stránek www.ruce.cz se dále zmiňují, že problémem těchto kurzů je kvalita. Problém spočívá ve faktu, že některé organizace nazývají své kurzy jako kurzy znakového jazyka načež náplní kurzů je ve skutečnosti znakovaná čeština. Rozdíl mezi pojmy znakový jazyk a znakovaná čeština viz podkapitola 1.4.5 Komunikační systémy a 1.5 Znakový jazyk. Webové stránky zmíněné viz výše, uvádějí organizace, o kterých garantují výuku českého znakového jazyka. Těmito organizacemi jsou Pevnost – České centrum znakového jazyka, o.s., Znakovky, Brněnské centrum českého znakového jazyka – Trojrozměr, Evoluce – Jihočeské centrum znakového jazyka, 3Dimenze (Kroměříž a Uherské Hradiště).

Je zcela zjevné, že kurzy vyučující znakovanou češtinu viditelně převyšují ty, jejichž náplní je znakový jazyk.

3.2 Nabídky jednotlivých organizací

Informace o jednotlivých kurzech, jenž nabízí organizace zmíněné v předchozí podkapitole, jsou citovány z jejich webových stránek uvedených v textu. Tři následující organizace byly vybrány náhodně na základě jejich geografické polohy – organizace Pevnost ze Středočeského a Královéhradeckého kraje, Oblastní unie neslyšících Olomouc pro Olomoucký kraj a Moravskoslezská unie neslyšících pro kraj Moravskoslezský.

3.2.1 Pevnost

Internetové stránky www.pevnost.com nabízí obsáhlý přehled kurzů, které poskytují. Nabízí skupinové, individuální, intenzivní a kurzy na míru. Níže uvedená tabulka nám poskytuje informace o skupinových kurzech, které se konají v Praze a Hradci Králové. Praha nabízí celkem 8 modulů. Prvních sedm modulů má časový rozsah stejný, a to 90 minut ve 35 setkáních. Pouze poslední modul obsahuje 20 lekcí v rozmezí 90 minut. Všechny moduly mají jednotnou cenu 4 900 Kč. Cena skupinových kurzů v Hradci Králové činí 3 990 Kč a v nabídce chybí modul 3, 7, 8. Kurzy v Hradci Králové se liší od Prahy cenou, nikoliv však rozsahem kurzu. Tyto skupinové kurzy mají kapacitu 4 – 8 studentů. Po úspěšném složení závěrečné zkoušky je absolventům vystaveno potvrzení o absolvování akreditovaného kurzu (Skupinové kurzy).

	1. modul	2. modul	3. modul	4. modul	5. modul	7. modul	8. modul
	35x90 min						20x90 min
Pevnost Praha	4 900 Kč	4 900 Kč	4 900 Kč	4 900 Kč	4 900 Kč	4 900 Kč	2 900 Kč
Pevnost HK	3 990 Kč	3 990 Kč	x	3 990 Kč	3 990 Kč	x	x

Jestliže bychom využili nabídku individuálních kurzů Pevnosti Praha, zaplatili bychom za 1 osobu na 90 minut při 18 lekcích 9 828 Kč. Takto si může nabídku spočítat každý na jejich stránkách www.pevnost.com v sekci Kurzy znakového jazyka – Individuální kurzy. Tyto individuální kurzy jsou v rozsahu od 1. do 4. modulu. Časové rozmezí si volí

zájemce sám, podle vlastních potřeb. Po absolvování všech modulů je student připraven složit závěrečnou zkoušku a získat osvědčení.

Dalším typem kurzů, které tato organizace nabízí, jsou kurzy intenzivní. Ty jsou nabízeny těm zájemcům, kteří nemohou pravidelně docházet např. do skupinových kurzů. Intenzivní kurzy se uskutečňují buď jako týdenní nebo víkendové. Mají tři úrovně: pro začátečníky, mírně pokročilé a pokročilé. Speciální formou tohoto typu je tzv. Opakovací kurz před zkouškou, který se uskutečňuje dvakrát za rok před závěrečnou zkouškou. Opakovací kurz probíhá o víkendu v rozsahu 16 hodin. Tento kurz vznikl jako pomoc frekventantům kurzů při přípravě na zkoušku, mohou ho však navštívit i ti, kteří kurzy nenavštěvují (Intenzivní kurzy).

Organizace Pevnost má za cíl naučit zájemce, co nejkvalitněji český znakový jazyk. Lektoři studenty učí novým znakům, ale také gramatice a vštěpují jim prvky, které k znakovému jazyku neodmyslitelně patří, např. mimika. Výuka je postavena na aktivní účasti všech studentů a jejich zpětné vazbě. Znakování studentů je během výuky natáčeno, to umožňuje účinně rozpoznat chyby nebo pozorovat studentovo zlepšení. V lekci není používán český jazyk, vše se uskutečňuje pomocí českého znakového jazyka. Studenti v ceně kurzu dostanou k dispozici tištěný materiál a DVD, který jim usnadňuje domácí přípravu (Metodika výuky).

3.2.2 Oblastní unie neslyšících Olomouc

Oblastní unie neslyšících Olomouc nabízí kurzy znakového jazyka probíhající od září do června. K tomu, aby student získal osvědčení o absolvování akreditovaného kurzu, musí projít dvěma moduly. První z nich je určen pro začátečníky a jeho cena je 3 600 Kč. Druhý modul pro pokročilé stojí 3 400 Kč. Cena zahrnuje také tištěné materiály používané při výuce. Časový rozsah jednotlivé lekce je 90 minut a uskutečňuje se jedenkrát týdně (Kurzy českého znakového jazyka).

3.2.3 Moravskoslezská unie neslyšících

Moravskoslezská unie neslyšících nabízí výuku znakového jazyka ve Frýdku – Místku a Ostravě. Ostravská výuka probíhá ve 4. modulech - pro začátečníky, mírně pokročilé, pokročilé a konverzace. Frýdek – Místek nabízí pouze absolvování 1. a 2. modulu,

do následujících modulů se mohou zájemci přihlásit v Ostravě. Moravskoslezská unie neslyšících zaměstnává neslyšící lektorky a lektorku slyšící, jenž má neslyšící rodiče. Kurzy se uskutečňují od září do června, jejíž rozsah je 80x45 minut a to vždy jedenkrát týdně po 90 minutách. Aby se kurz mohl uskutečnit, musí se přihlásit minimálně 8 zájemců. Cena kurzu v obou městech činí 4000 Kč (Kurz znakového jazyka).

V průběhu celého studia v kurzu se frekventant dozví základní informace o surdopedii, sluchovém postižení, zásadách komunikace s jedinci se sluchovým postižením a také o kultuře Neslyšících. Absolvent dále získá znalosti o výrazových prostředcích znakového jazyka, gramatice a v neposlední řadě obsáhlou zásobu znaků, které bude umět teoreticky i prakticky využít v komunikaci s osobami používající znakový jazyk (ibid).

Každý modul je ukončen závěrečnou zkouškou. Akreditace kurzů v této organizaci je složitější. První modul je zaštitěn akreditací Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, a proto absolvent tohoto modulu, na základě úspěšně složené zkoušky, obdrží „*Osvědčení o rekvalifikaci v programu Základy znakového jazyka*“. Modul 2 – 4 již záštitu ministerstva nemají a z toho důvodu frekventant, který úspěšně složil zkoušku dostane „*Osvědčení o absolvování kurzu*“, které je zaštitěno organizací zabývající se jedinci se sluchovým postižením - MSUN Ostrava (Kurz znakového jazyka).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

Jelikož se účastním kurzu znakového jazyka, věnovala jsem v praktické části svou pozornost právě na ně a jejich účastníky. Tyto kurzy nejsou ve velké míře v podvědomí veřejnosti, jsou však důležitým prostředkem k navázání kontaktu intaktní společnosti s jedinci se sluchovým postižením. Tento výzkum by mohl dopomoci k zlepšení dostupnosti informací o průběhu kurzu. Dále by mohl poskytnout objektivní názor frekventantů kurzu o jeho podmínkách, a to jak finančních, časových tak i edukačních.

4 Výzkumné šetření

Pro výzkumné šetření jsem zvolila metodu dotazníku, který je uveden v příloze č. 1. Jednalo se o kvantitativní sběr dat, který probíhal na přelomu měsíce února a března 2016. Dotazník jsem vyhotovila v tištěné podobě a následně jsem osobně navštívila jednotlivé kurzy znakového jazyka, konající se v Oblastní unii neslyšících Olomouc. Tam jsem budoucím respondentům představila svůj záměr bakalářské práce, poprosila o jejich spolupráci a informovala je, že vyplnění je časově nenáročné (cca 5 minut). Následně jsem jim formuláře rozdala k vyplnění. Současně byli všichni poučeni o anonymitě dotazníku a faktu, že získané informace slouží jen pro účely této práce. V každé skupině jsem se setkala s ochotným přístupem, jak ze strany frekventantů, tak vyučujících lektorů. Nikdo z dotázaných mou prosbu neodmítl. Ve zmíněném časovém rozmezí se mi podařilo získat data od 61 frekventantů.

Dotazník definuje Gavora in Chráska (2007, s. 163) jako: „*Způsob písemného kladení otázek a získávání písemných odpovědí.*“ Dotazník je soubor zpracovaných a důkladně stylizovaných otázek pečlivě uspořádaných. Odpověď na tyto otázky respondent podává písemně (Chráska, 2007).

4.1 Cíle a hypotézy

Cíl č. 1: Zjistit, kdo představuje cílovou skupinu pro kurzy znakového jazyka a z jakého důvodu.

Cíl č. 2: Zjistit, zda frekventantům vyhovuje lektor se sluchovým postižením a náplň lekce.

Cíl č. 3: Zjistit, zda frekventantům kurzů znakového jazyka vyhovuje délka lekce a absence přestávky v průběhu lekce.

Cíl č. 4: Zjistit, zda je cena kurzu znakového jazyka pro frekventanty vysoká.

Cíl č. 5: Zjistit, zda se frekventanti kurzů znakového jazyka cítí dobře v kolektivu dalších frekventantů.

Hypotéza č. 1: Předpokládám, že cílovou skupinu kurzů znakového jazyka tvoří, ve více jak 50%, studenti z důvodu studujícího oboru.

Hypotéza č. 2: Domnívám se, že frekventantům kurzu znakového jazyka vyhovuje, když je jejich lektor sluchově postižený, a to ve více jak 90 %.

Hypotéza č. 3: Domnívám se, že více jak 65% frekventantů kurzu znakového jazyka jsou s náplní lekce spokojeni.

Hypotéza č. 4: Předpokládám, že délka lekce (1,5 hodiny) je pro frekventanty kurzu znakového jazyka příliš dlouhá.

Hypotéza č. 5: Domnívám se, že by frekventanti uvítali rozdělení lekce na dvě části pomocí přestávky.

Hypotéza č. 6: Předpokládám, že cena kurzu je pro frekventanty kurzu znakového jazyka příliš vysoká.

Hypotéza č. 7: Domnívám se, že se frekventanti kurzu znakového jazyka během něj cítí dobře v kolektivu dalších frekventantů.

4.2 Struktura dotazníku

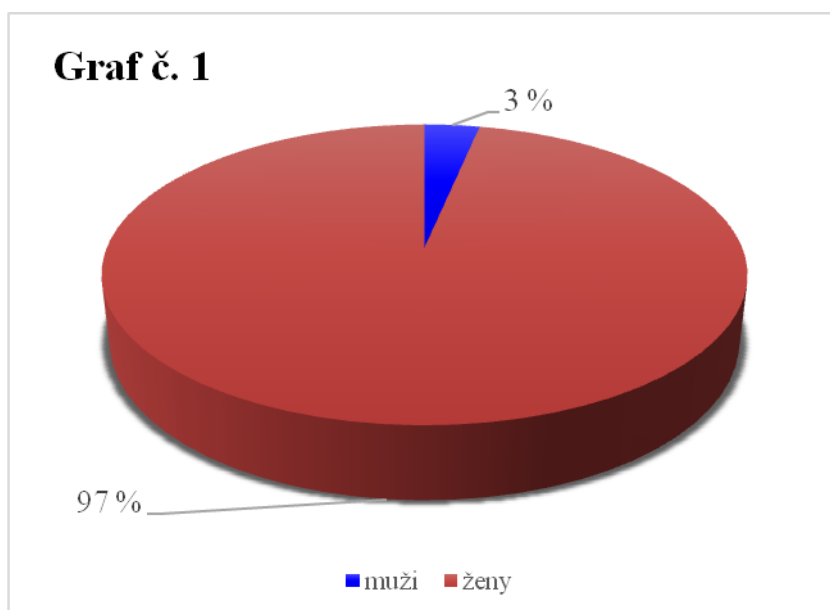
Dotazník obsahoval 21 uzavřených otázek, z nichž prvních pět bylo použitých pro popis frekventantů (věk, pohlaví...). U některých otázek byla možnost odpovědi zakřížkovat či na hodnotící škále vybrat odpovídající hodnotu jejich přesvědčení. Několik otázek z celkového počtu dávalo možnost zakřížkovat více odpovědí. Ostatní otázky byly koncipovány tak, aby odpověď na ně byla jednoznačná. Z vyplněných dotazníků jsem poté vypracovala grafy, doplnila je tabulkami s výsledky a slovním vyjádřením.

4.3 Charakteristika respondentů

Cílová skupina respondentů byli frekventanti kurzů znakového jazyka v Oblastní unii neslyšících Olomouc. Charakteristiku těchto respondentů nám vyobrazují grafy s čísly 1 – 5. Z těchto grafů můžeme vyčíst údaje o pohlaví, věku, sociálním statusu, úrovni kurzu a důvodu jejich přihlášení. Podařilo se získat celkem 61 vyplněných dotazníků, všichni respondenti dosáhli 18 let.

Graf č. 1: Pohlaví

Na grafu níže vidíme, že kurzů znakového jazyka se ve valné většině účastní ženy. Ty představují 97 % ze všech zúčastněných, což je 59 jedinců z celkového počtu. Zbylé 3 % zaujímají muži, tedy 2 jedinci.

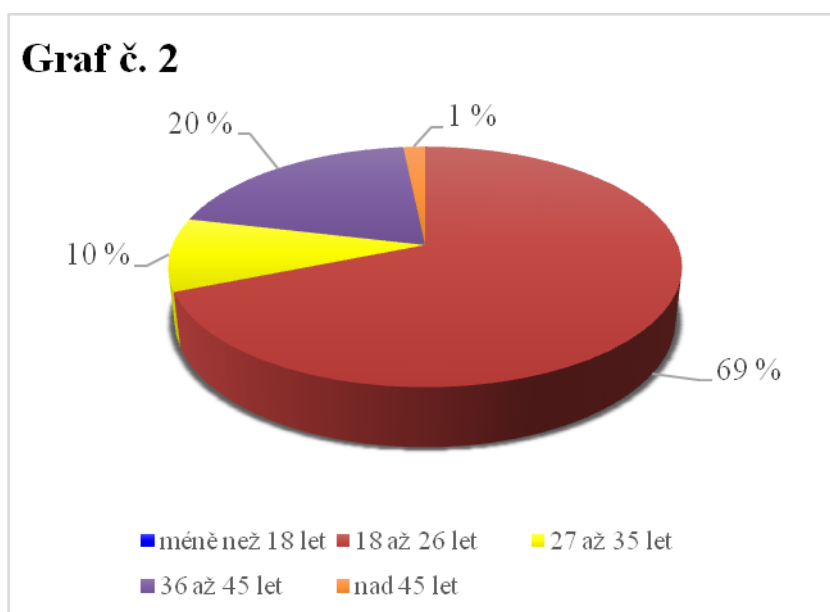
Tabulka č. 1: Pohlaví

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ženy	59	97
muži	2	3

Graf č. 2: Věková kategorie

Graf č. 2 vyobrazuje, která věková kategorie je v kurzech nejčtenější. Na první pohled je viděno největší zastoupení zaujímané jedinci ve věku 18 až 26 let, přesně v 69%, což tvoří 42 jedinců z celkového počtu. Druhou příčku zaujímají frekventanti ve věku od 36 až 45 let, jejíž hodnota v procentech je celých 20 %, tedy 12 jedinců. 10 % z celkového počtu tvoří věková kategorie 27 až 35 let, do které spadá 6 osob z celkového počtu. Ve věku nad 45 let byl zaznamenán pouze jeden jedinec, tvořící 1 %. Žádný z frekventantů nebyl mladší 18 let.

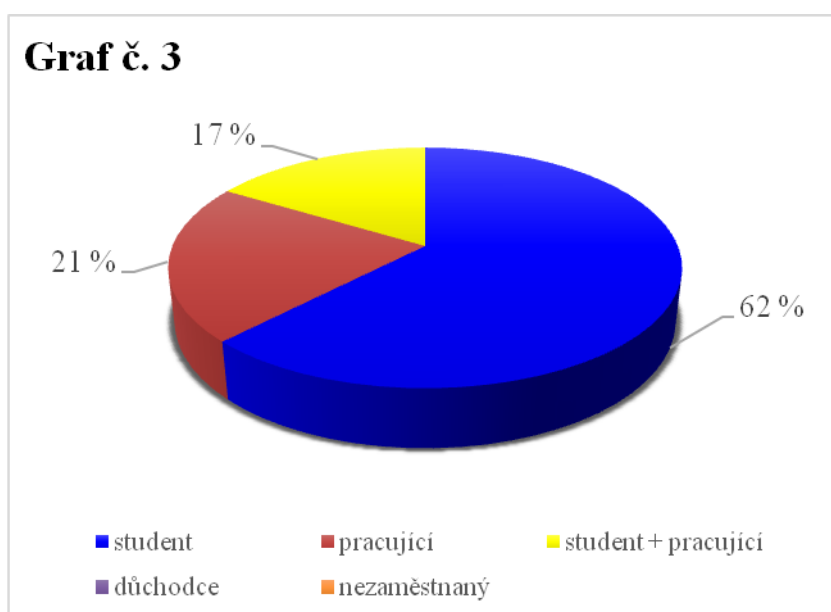

Tabulka č. 2: Věková kategorie

	počet z celkového počtu	hodnota v %
méně než 18 let	0	0%
18 až 26 let	42	69%
27 až 35 let	6	10%
36 až 45 let	12	20%
nad 45 let	1	1%

Graf č. 3: Sociální status

Z tohoto grafu lze vyčíst, že většina frekventantů jsou studenti. Zaujímají 62 % z celku, což se rovná 38 lidem z celkového počtu. Respondentů, kterých zakřížkovalo možnost PRACUJÍCÍ, bylo 21 %, tedy 13 jedinců. U této otázky bylo možné zakřížkovat více odpovědí. 17 % respondentů zakřížkovalo kombinaci odpovědí STUDENT a PRACUJÍCÍ. Můžeme předpokládat, že zvolili kombinovanou formu studia. Těchto dálkově studujících bylo celkem 10. Nikdo z respondentů nezakřížkoval možnost DŮCHODCE či NEZAMĚSTNANÝ, a proto jsou u těchto možností hodnoty nulové.

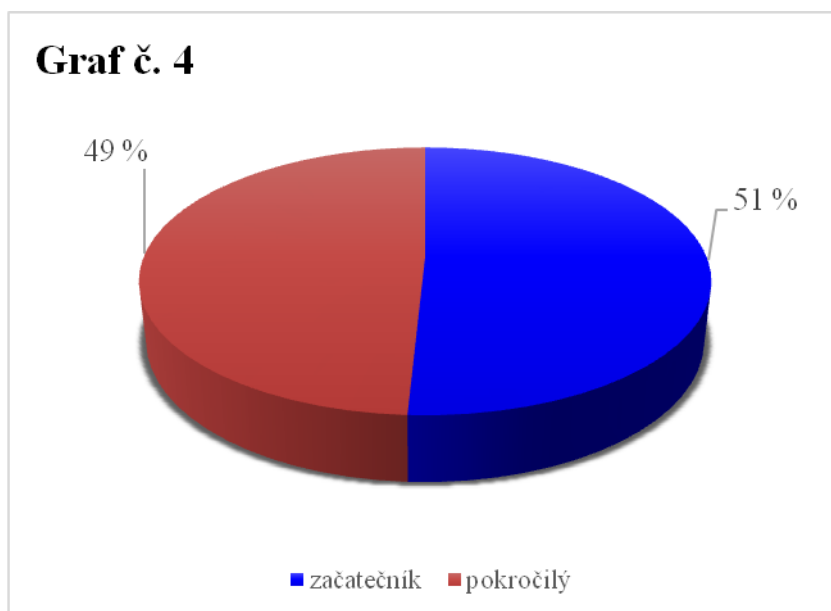

Tabulka č. 3: Sociální status

	počet z celkového počtu	hodnota v %
student	38	62%
pracující	13	21%
student + pracující	10	17%
důchodce	0	0%
nezaměstnaný	0	0%

Graf č. 4: Úroveň kurzu

Z grafu č. 4 vyplývá, že počet začátečníků je poměrně vyrovnaný s počtem pokročilých. Začátečníci zaujímají 51 %, tudíž 31 osob z celkového počtu. Pokročilý mají v procentech číslo 49, tedy o 1 jedince více než začátečníci.

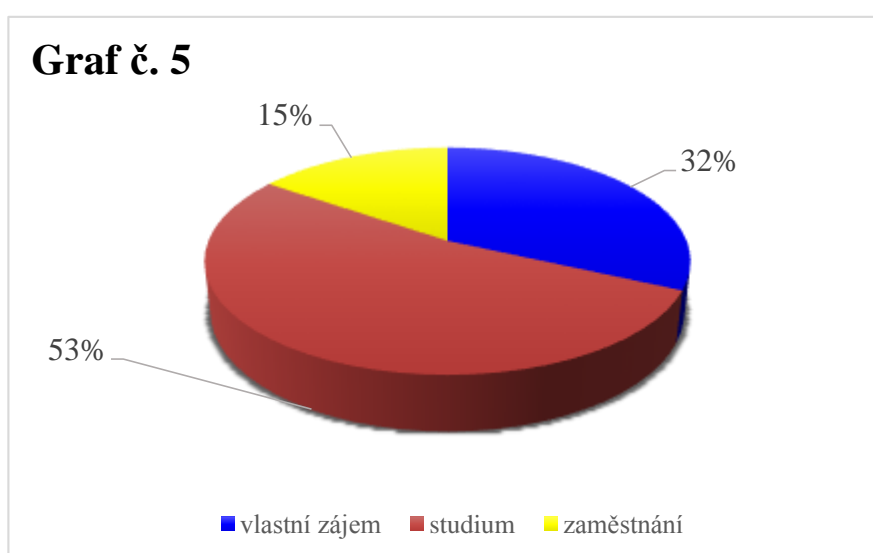

Tabulka č. 4: Úroveň kurzu

	počet z celkového počtu	hodnota v %
začátečník	31	49%
pokročilý	30	51%

Graf č. 5: Důvod přihlášení do kurzu

Posledním grafem sloužící k charakteristice respondentů je ten, který znázorňuje důvod jejich přihlášení do kurzu. Z grafu č. 3 víme, že studenti zaujmají většinovou část celku. U tohoto grafu tedy není žádné překvapení, že důvodem přihlášení do kurzu je studium. Studium zaujímá v tomto grafu 53 %, tedy 48 lidí jsou studující. Vlastní zájem přimělo frekventanty v 32%, což je 29 jedinců. Posledním důvodem přihlášení je zaměstnání, to zakřížkovalo 15 %, tudíž 14 osob. U této otázky bylo možné zakřížkovat více odpovědí, a tak hodnoty mohou být kombinací více než jedné odpovědi.

Tabulka č. 5: Důvod přihlášení do kurzu

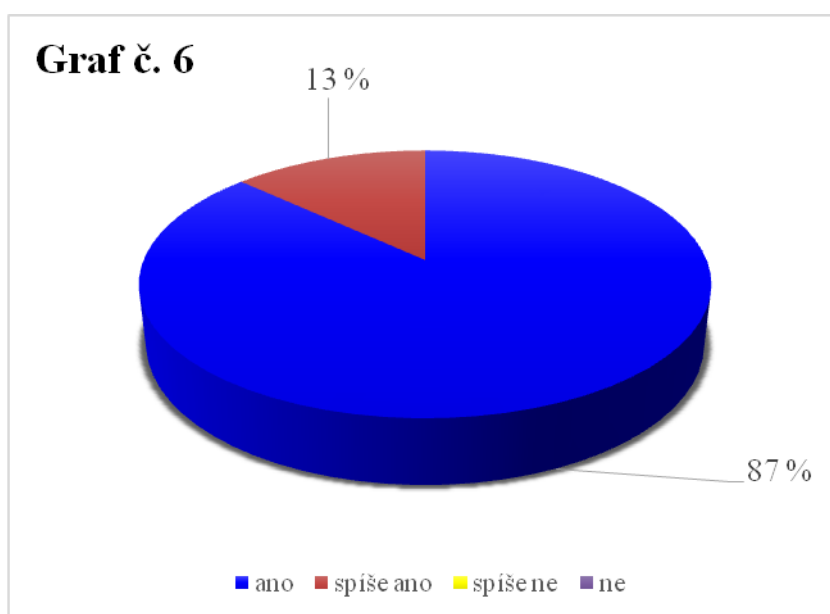
	počet z celkového počtu	hodnota v %
studium	48	53%
vlastní zájem	29	32%
zaměstnání	14	15%

4.4 Grafy a výsledky dotazníků

Nyní se již přesouváme k samotnému výzkumu spokojenosti frekventantů.

Graf č. 6: Vyhovuje Vám, že je Váš lektor sluchově postižený?

Na tuto otázku odpovědělo zcela kladně 87 % dotázaných, tedy 53 jedinců. Ve zbylých 13% byla vybrána odpověď SPÍŠE ANO, což učinilo 8 osob. Žádný z respondentů tak nevybral odpověď SPÍŠE NE ani NE, z tohoto důvodu jsou jejich hodnoty nulové.

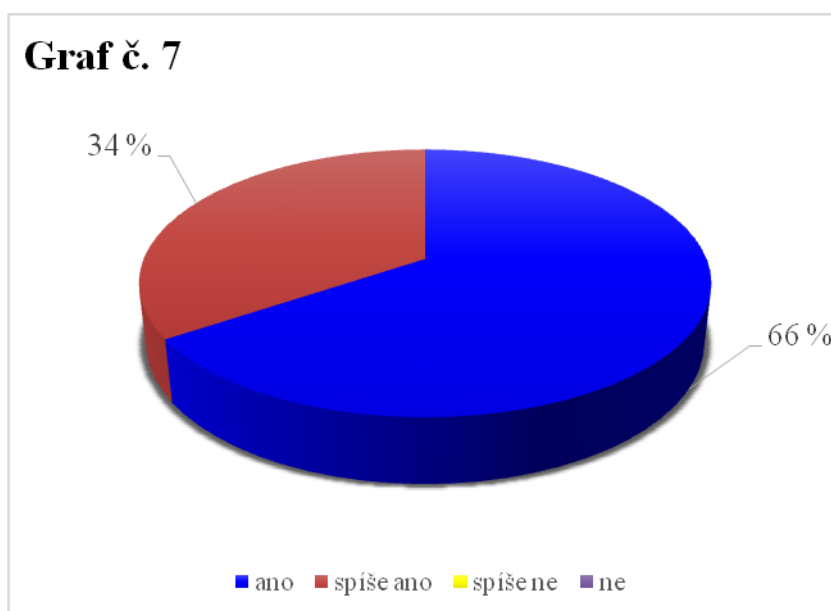

Tabulka č. 6: Vyhovuje Vám, že je Váš lektor sluchově postižený?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	53	87%
spíše ano	8	13%
spíše ne	0	0%
ne	0	0%

Graf č. 7: Vyhovuje Vám, jakým způsobem Váš lektor vysvětluje dané téma lekce?

Taktéž u tohoto výsledku se vyskytují nulové hodnoty a to opět u odpovědí záporných. Odpověď ANO zakřížkovalo celkem 66 % respondentů, tedy 40 dotázaných. Ve 34% byla vybrána odpověď SPÍŠE ANO, tudíž 21 jedinců.

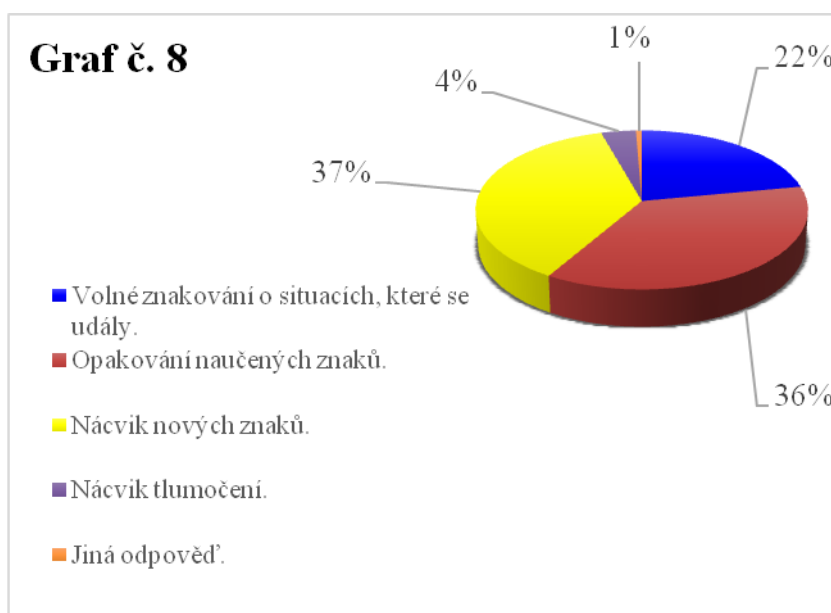

Tabulka č. 7: Vyhovuje Vám, jakým způsobem Váš lektor vysvětluje dané téma lekce?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	40	66%
spíše ano	21	34%
spíše ne	0	0%
ne	0	0%

Graf č. 8: Jaká je obvykle náplň dané lekce?

U této otázky nejčastěji převládala odpověď NÁCVIK NOVÝCH ZNAKŮ. Tu vybralo celkem 37 % dotázaných, což je 59 osob. Jako druhá nejčastější byla označována odpověď OPAKOVÁNÍ NOVÝCH ZNAKŮ, a sice v 36%, z toho vyplývá, že takto odpovědělo 58 jedinců. 22 % získala odpověď VOLNÉ ZNAKOVÁNÍ O SITUACÍCH, KTERÉ SE UDÁLY, tu vybralo 35 jedinců. Ve 4% se ukrývá možnost NÁCVIK TLUMOČENÍ, tudíž 6 dotázaných. Jen jedenkrát byla označena možnost JINÁ ODPOVĚĎ, která zněla: „Sledování videí.“. Ta tvoří 1 % z celkového počtu odpovědí. U této otázky bylo možné zakřížkovat více odpovědí, a tak hodnoty mohou být kombinací více než jedné odpovědi.

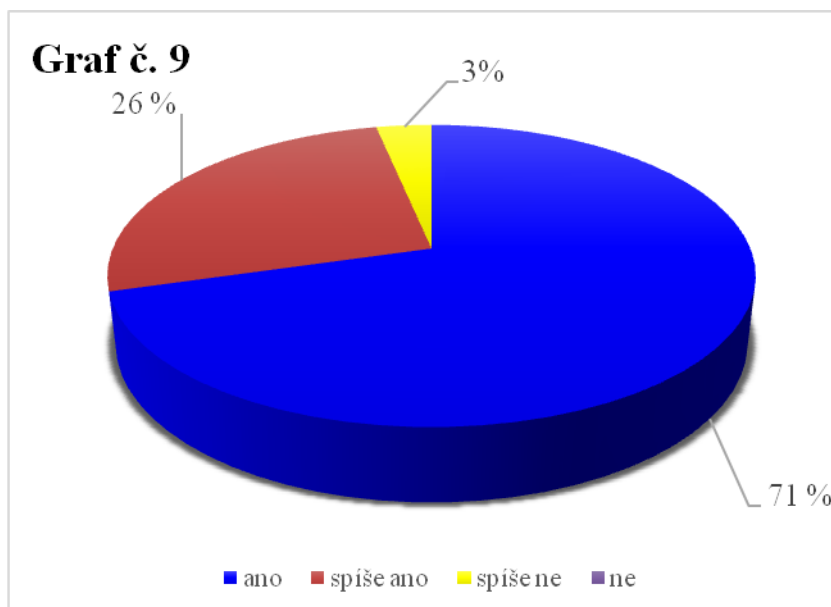

Tabulka č. 8: Jaká je obvykle náplň dané lekce?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
Nácvik nových znaků.	59	37%
Opakování naučených znaků.	58	36%
Volné znakování o situacích, které se udály.	35	22%
Nácvik tlumočení.	6	20%
Jiná odpověď.	1	1%

Graf č. 9: Jste s náplní lekce spokojeni?

Zcela kladnou odpověď zadrželo 71 % dotázaných, což koresponduje s 43 osobami. 16 jedinců vybralo odpověď SPÍŠE ANO tvořící 26 % z celkového počtu. Odpověď SPÍŠE NE zvolily 3 % respondentů, tudíž 2 jedinci. Ani jedenkrát nebyla zakřížkována odpověď NE, ta má tedy nulové hodnoty.

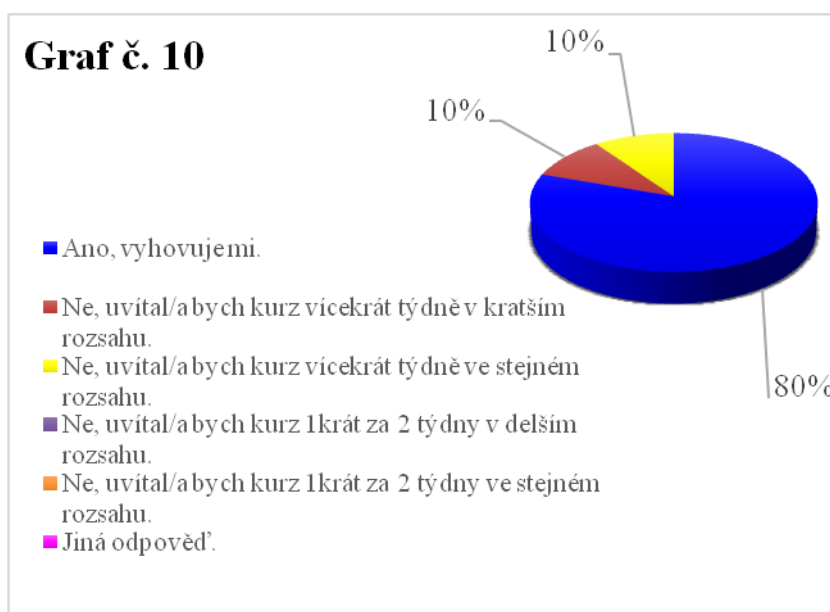
Tabulka č. 9: Jste s náplní lekce spokojeni?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	43	71%
spíše ano	16	26%
spíše ne	2	3%
ne	0	0%

Graf č. 10: Vyhovuje Vám, že se kurz uskutečňuje 1krát týdně?

U otázky č. 10 největší část tvoří zcela kladná odpověď. Ta zaujímá 80 % z celku, což se shoduje s 49 respondenty. Dotázaní jedinci by uvítali kurz vícekrát týdně v kratším rozsahu a to přesně v 10%. Tuto odpověď vybralo 6 jedinců z celkového počtu. S naprosto stejnými hodnotami se potýká odpověď, která jim nabízí kurz vícekrát týdně ve stejném rozsahu. Žádným z respondentů nebyly vybrány poslední tři odpovědi, mají tedy hodnoty nulové.

Tabulka č. 10: Vyhovuje Vám, že se kurz uskutečňuje 1krát týdně?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
Ano, vyhovuje mi.	49	80%
Ne, uvítal/a bych kurz vícekrát týdně v kratším rozsahu.	6	10%
Ne, uvítal/a bych kurz vícekrát týdně ve stejném rozsahu.	6	10%
Ne, uvítal/a bych kurz 1krát za 2 týdny v delším rozsahu.	0	0%
Ne, uvítal/a bych kurz 1krát za 2 týdny ve stejném rozsahu.	0	0%
Jiná odpověď.	0	0%

Graf č. 11: Vyhovuje Vám délka výuky (tzn. 1,5 hodiny)?

Z níže uvedeného grafu můžeme vyčíst, že respondentům délka lekce vyhovuje, a to v 87%, tak tedy odpovědělo 53 jedinců. V zastoupení 11%, což je 7 jedinců se objevuje odpověď, kdy se dotázaní shodují, že lekce je příliš dlouhá. Pouze jeden respondent si myslí, že lekce je příliš krátká, tato odpověď zaujímá 2 %.

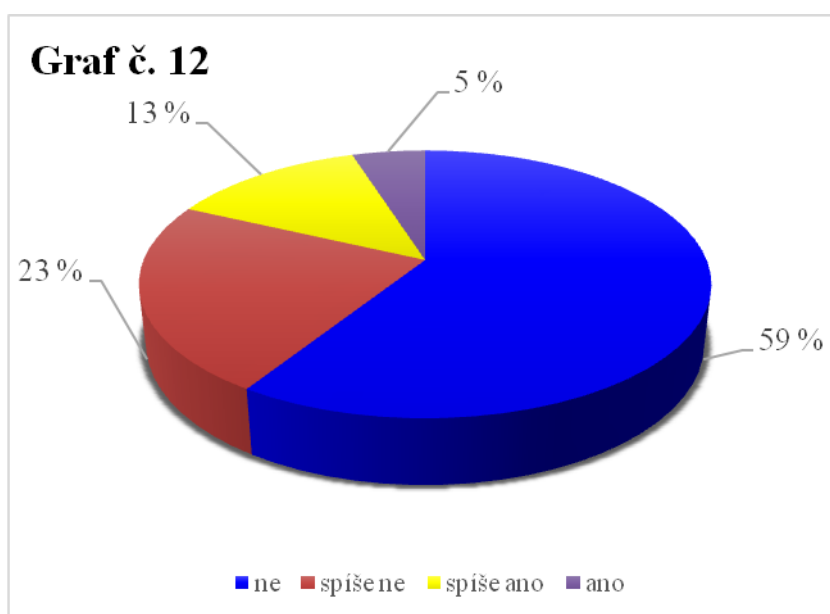

Tabulka č. 11: Vyhovuje Vám délka výuky (tzn. 1,5 hodiny)?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
Ano, vyhovuje mi.	53	87%
Ne, je příliš dlouhá.	7	11%
Ne, je příliš krátká.	1	2%

Graf č. 12: Uvítali byste rozdělení výuky na dvě části pomocí přestávky (např. 5minutové)?

Zavedení přestávky během lekce by zcela přivítalo jen 5 % respondentů, tedy 3 jedinci. Odpověď SPÍŠE ANO vybralo 8 dotázaných, tedy 13 % z celkového počtu. Možnost odpovědi SPÍŠE NE zadrželo 23 % respondentů, tudíž 14 jedinců. Zbylí respondenti, tedy 59 %, což koresponduje s počtem 36 jedinců, by přestávku vůbec nezaváděli.

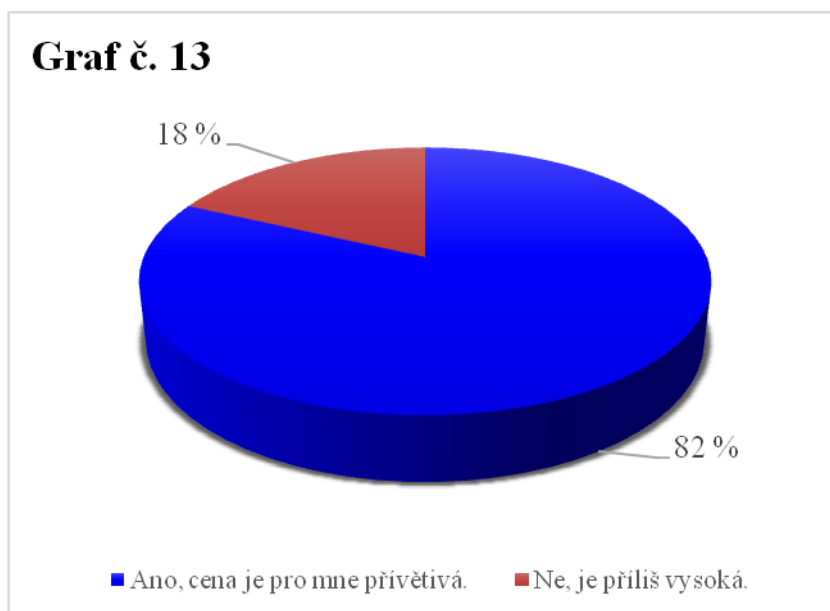

Tabulka č. 12: Uvítali byste rozdělení výuky na dvě části pomocí přestávky (např. 5minutové)?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ne	36	59%
spíše ne	14	23%
spíše ano	8	13%
ano	3	5%

Graf č. 13: Je pro Vás cena kurzu přívětivá?

Cenu za kurz považují dotázaní v 82% za přívětivou, což činí 50 kladných odpovědí. Pro zbylých 11 jedinců je cena příliš vysoká. Tuto odpověď vybralo 18 % z celkového počtu.

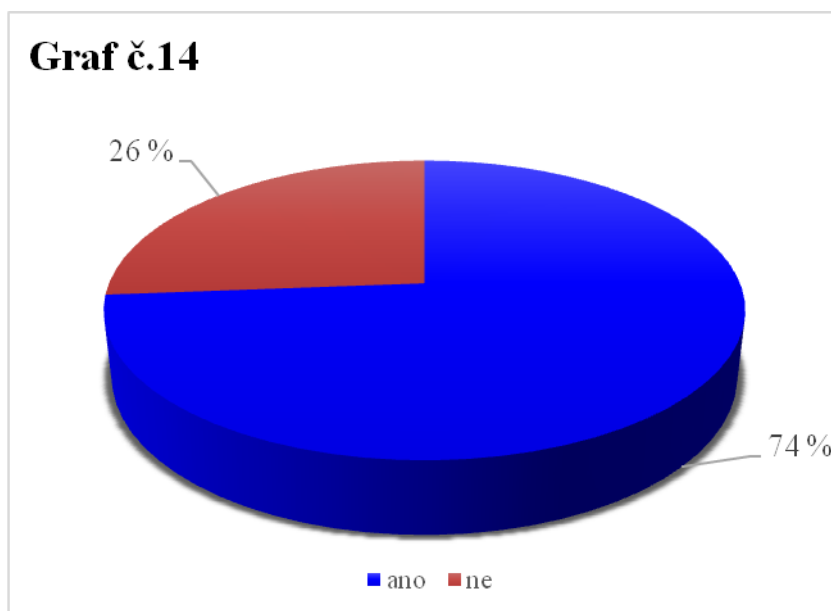

Tabulka č. 13: Je pro Vás cena kurzu přívětivá?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
Ano, cena je pro mne přívětivá.	50	82%
Ne, je příliš vysoká.	11	18%

Graf č. 14: Měl/a jste možnost zažít více lektorů?

Během kurzu mělo možnost vyzkoušet si více lektorů 74 % respondentů, což je 45 jedinců. Ve 26% se ukrývá fakt, že tuto možnost nemělo 16 dotázaných.

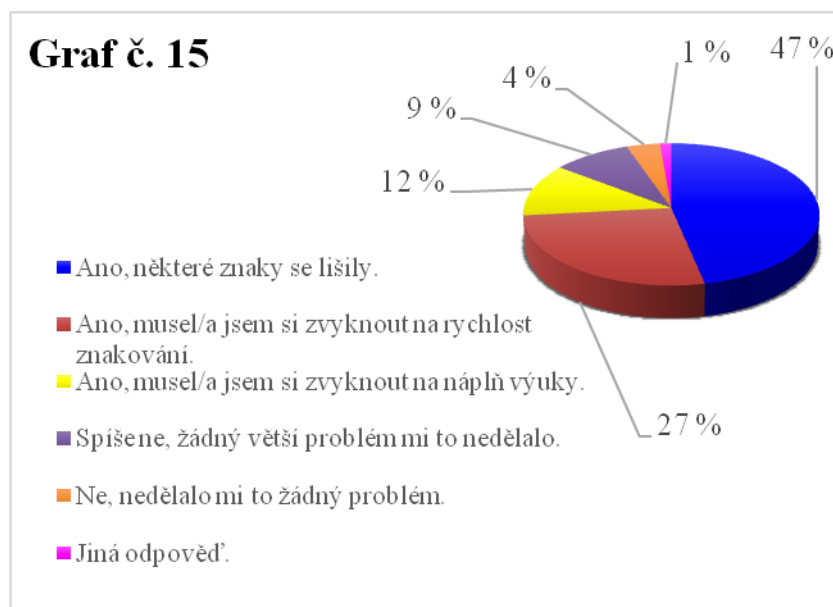

Tabulka č. 14: Měl/a jste možnost zažít více lektorů?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	45	74%
ne	16	26%

Graf č. 15: Dělalo Vám problém zvyknout si na jiného lektora?

Tato otázka byla určena pro 74 % dotázaných, kteří u předchozí otázky odpověděli kladně. Celkem 47 % uvedlo, že zvyknout si jim dělalo problém, protože se některé znaky lišily. Takto odpovědělo 35 respondentů. Hodnotu 27% skrývá odpověď, která potvrzuje problém z důvodu jiné rychlosti znakování. Tuto odpověď vybralo 20 jedinců. Ve 12% případů si frekventanti museli zvyknout na jinou náplň výuky, tak odpovědělo 9 respondentů. Těch jedinců, kterým změna lektora žádný větší problém nedělala, bylo 7, což činí 9 % z celkového počtu odpovědí. Objevila se i odpověď, kdy změna nezpůsobila žádný problém. To bylo ve 4% případů, tak tedy odpověděli 3 jedinci. Jinou odpověď zvolil pouze jeden dotázaný, tedy 1 % z celkového počtu odpovědí. Tato odpověď zněla: „Nová lektorka neuznala znaky předešlé lektorky.“ U této otázky bylo možné zakřížkovat více odpovědí, a tak hodnoty mohou být kombinací více než jedné odpovědi

Tabulka č. 15: Dělal Vám problém zvyknout si na jiného lektora?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
Ano, některé znaky se lišily.	35	47%
Ano, musel/a jsem si zvyknout na rychlost znakování.	20	27%
Ano, musel/a jsem si zvyknout na náplň výuky.	9	12%
Spíše ne, žádný větší problém mi to nedělalo.	7	9%
Ne, nedělalo mi to žádný problém.	3	4%
Jiná odpověď.	1	1%

Graf č. 16: Jaké materiály máte k dispozici při výuce?

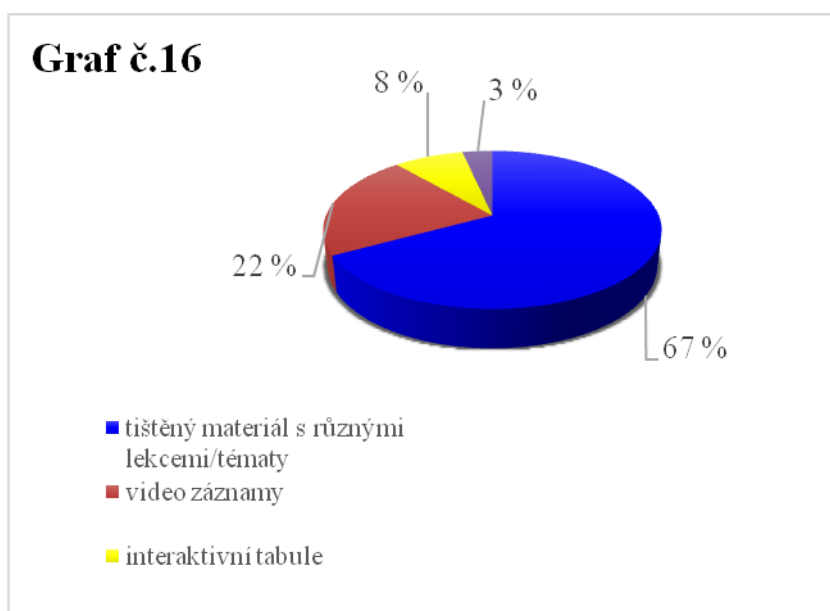
Ve většině případů se používají ve výuce tištěné materiály s různými lekcemi/tématy. Takto odpovědělo 67 % z celkového počtu dotázaných, což koresponduje s 59 osobami. Celkem 19 jedinců odpovědělo, že používají video záznamy při výuce. Počet 19 jedinců odpovídá 22% z celkového počtu odpovědí. Interaktivní tabule využívá 8 % dotázaných, tudíž 7 jedinců. Tři jedinci uvedli jiné odpovědi, které byly následovné:

„Poznámky vyučujícího na tabuli.“

„Tabule s fixy.“

„Seznam textů.“

Tyto odpovědi činí 3 % z celkového počtu odpovědí. U této otázky bylo možné zakřížkovat více odpovědí, a tak hodnoty mohou být kombinací více než jedné odpovědi

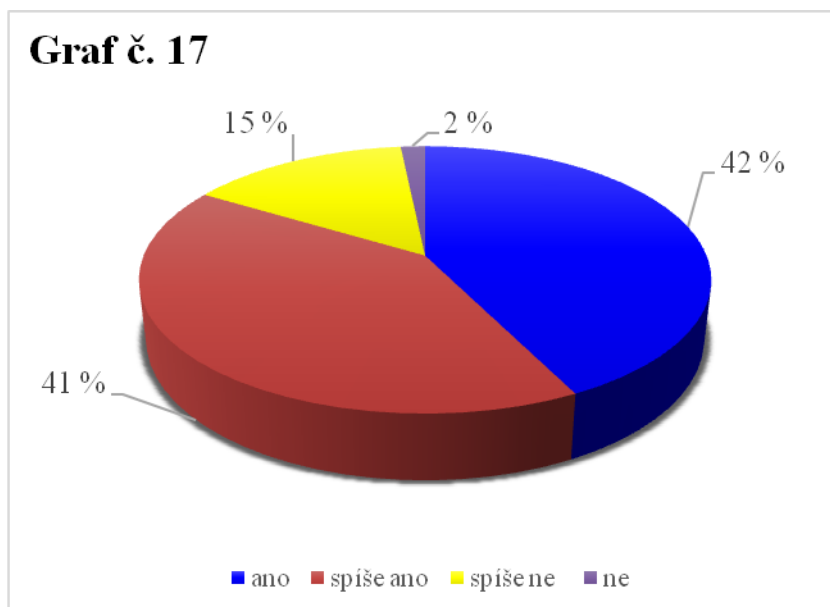

Tabulka č. 16: Jaké materiály máte k dispozici při výuce?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
tištěný materiál s různými lekce/tématy	59	67%
video záznamy	19	22%
interaktivní tabule	7	8%
jiná odpověď	3	3%

Graf č. 17: Vyhovují Vám tyto materiály?

Zcela kladně odpovědělo celkem 26 osob, což udává 42 %. Odpověď SPÍŠE ANO označilo celkem 41 % z celkového počtu, tudíž 25 jedinců. Zcela záporně odpověděl pouze 1 jedinec a tvoří tak 2 % z celku. Zbýlých 15 % zaujímá odpověď SPÍŠE NE, tedy 9 respondentů.

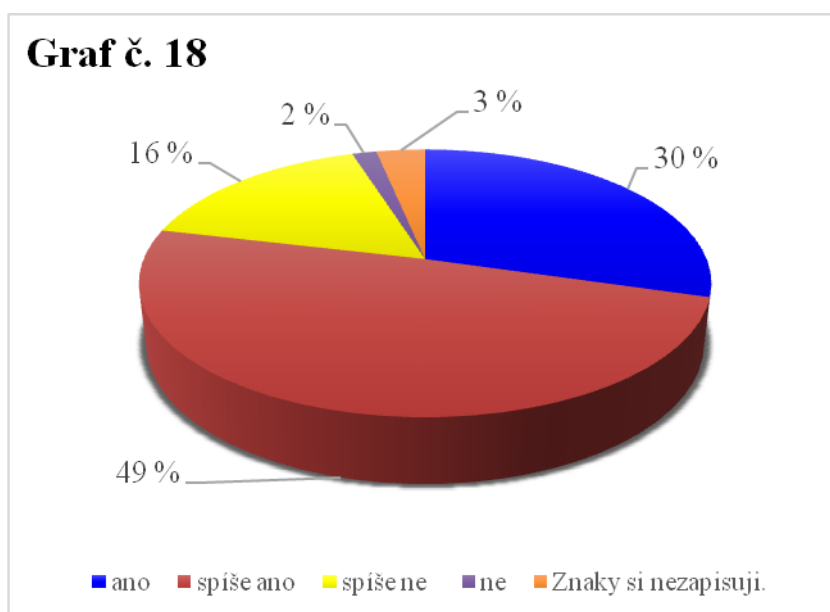

Tabulka č. 17: Vyhovují Vám tyto materiály?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	26	42%
spíše ano	25	41%
spíše ne	9	15%
ne	1	2%

Graf č. 18: Stiháte si v průběhu výuky zapisovat znaky?

Nejvíce respondentů se shodlo na odpovědi SPÍŠE ANO, a to přesně 49 %. Tato hodnota v procentech odpovídá 30ti dotázaným. Zcela kladně odpovědělo 30 % z celku, což činí 18 jedinců. Frekventanti, jenž vybrali odpověď SPÍŠE NE zaujímají 16 % z celku, to znamená 10 jedinců. Při výuce si nestihá zapisovat znaky 2 % dotázaných, tedy 1 respondent. Jedinci, kteří si nezapisují znaky vůbec, činí 3 % z celkového počtu, což jsou 2 jedinci.

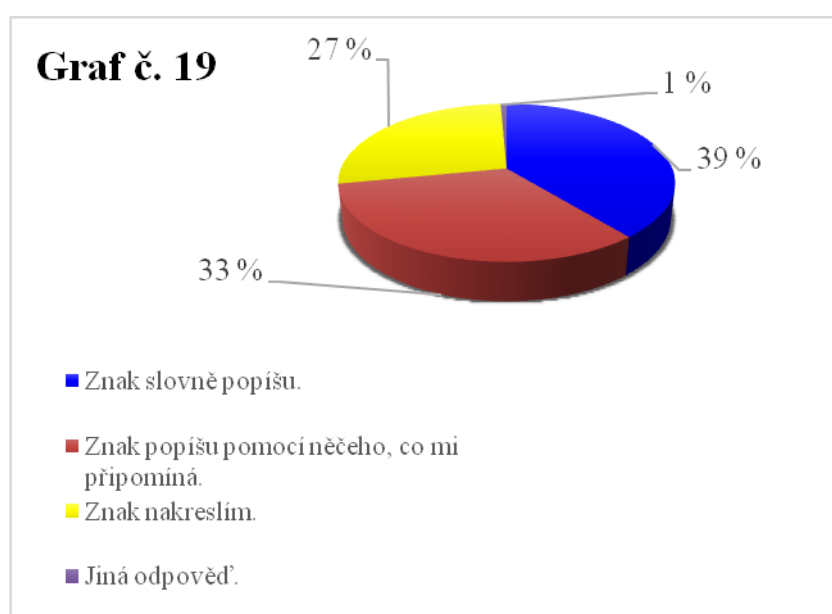

Tabulka č. 18: Stiháte si v průběhu výuky zapisovat znaky?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
spíše ano	30	49%
ano	18	30%
spíše ne	10	16%
Znaky si nezapisuji.	2	3%
ne	1	2%

Graf č. 19: Jakým způsobem si nové znaky zapisujete?

Tato otázka nebyla určena těm osobám, které si znaky nezapisují. Nejčastější odpovědí dotázaných bylo, že znak slovně popíší. Tuto možnost vybralo 39 %, což činí 57 osob. Poté respondenti odpovídali, že znak popíší pomocí něčeho, co jim připomíná. Takto odpovědělo 33 % z celku, tedy 48 jedinců. Dále se ve 27% objevovala možnost, že znak nakreslí. Takto učinilo 40 respondentů. Jeden respondent uvedl jinou odpověď: „Učím se *signwriting*.“ To zaujímalo pouze 1 % z celku. U této otázky bylo možné zakřížkovat více odpovědí, a tak hodnoty mohou být kombinací více než jedné odpovědi

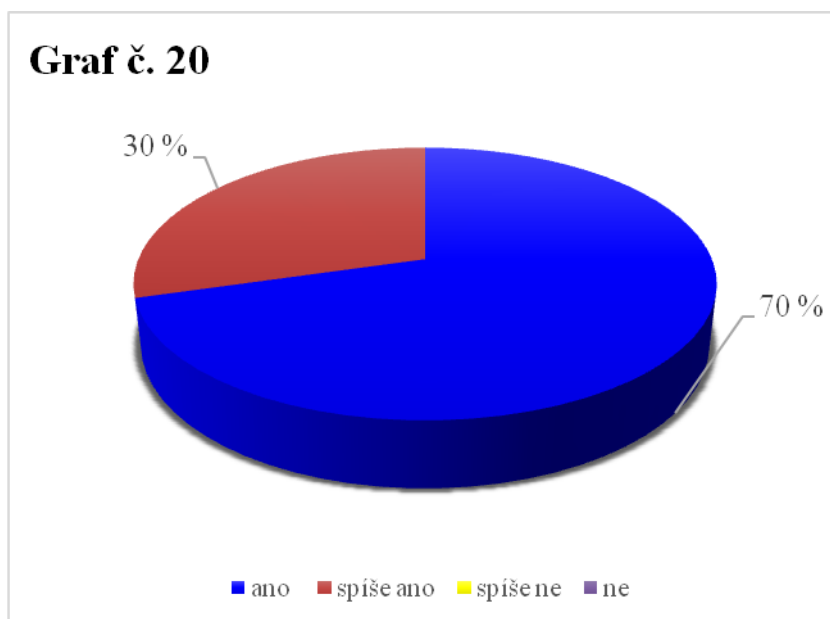

Tabulka č. 19: Jakým způsobem si nové znaky zapisujete?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
Znak slovně popíšu.	57	39%
Znak popíšu pomocí něčeho, co mi připomíná.	48	33%
Znak nakreslím.	40	27%
Jiná odpověď.	1	1%

Graf č. 20: Cítíte se během kurzu dobře v kolektivu dalších frekventantů?

Zcela kladně na tuto otázku odpovědělo celý 70 % z dotázaných, tudíž 43 osob. Odpověď SPÍŠE ANO zvolilo 30 %, což znamená 18 jedinců. Nikdo z dotázaných nevybral ani jednu ze zbývajících odpovědí, tudíž mají nulové hodnoty.

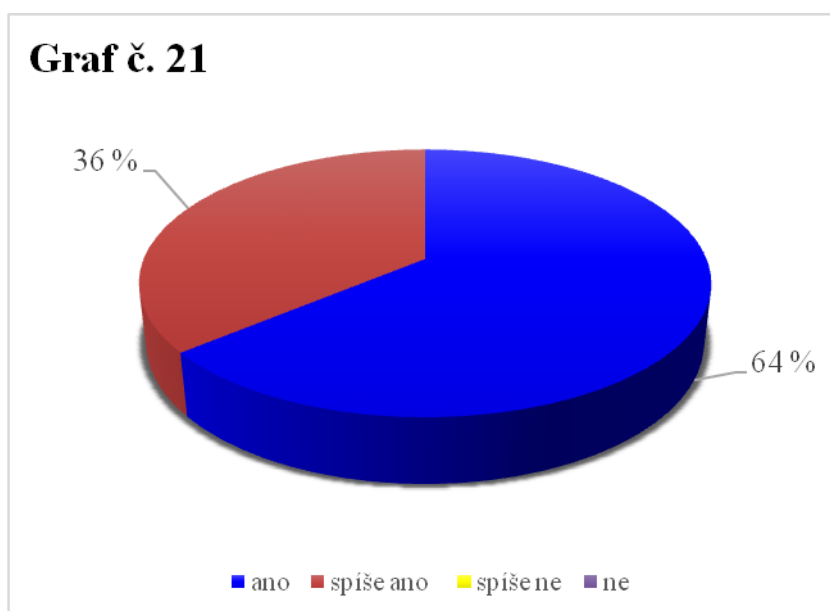

Tabulka č. 20: Cítíte se během kurzu dobře v kolektivu dalších frekventantů?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	43	70%
spíše ano	18	30%
spíše ne	0	0%
ne	0	0%

Graf č. 21: Těšíte se na další kurz/lekcí?

Z celkového počtu respondentů se na další kurz těší 64 %, tedy 39 jedinců. Zbýlých 22 jedinců vybralo odpověď SPÍŠE ANO, což je 36 % z celku. Odpovědi SPÍŠE NE a NE nebyly vybrány ani jednou, proto jim odpovídají nulové hodnoty.

Tabulka č. 21: Těšíte se na další kurz/lekcí?

	počet z celkového počtu	hodnota v %
ano	39	64%
spíše ano	22	36%
spíše ne	0	0%
ne	0	0%

4.5 Vyhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1:

Předpokládám, že cílovou skupinu kurzů znakového jazyka tvoří, ve více jak 50%, studenti z důvodu studujícího oboru.

Hypotéza č. 1 byla potvrzena.

Tato hypotéza byla ověřena pomocí otázek č. 3 a 5. Celkem 62 % frekventantů odpovědělo v otázce č. 3, že jsou momentálně studenty. Většina frekventantů uvedla v otázce č. 5, že důvodem přihlášení do kurzu bylo studium, a sice 53 % respondentů.

Hypotéza č. 2:

Domnívám se, že frekventantům kurzu znakového jazyka vyhovuje, když je jejich lektor se sluchovým postižením, a to ve více jak 80 %.

Hypotéza č. 2 byla potvrzena.

K ověření této hypotézy sloužila otázka č. 6 – Vyhovuje Vám, že je Váš lektor sluchově postižený?. U této otázky uvedlo 87 % dotázaných odpověď říkající, že jim zcela vyhovuje lektor se sluchovým postižením. Zbýlých 13 % účastníků kurzu zvolilo odpověď SPÍŠE ANO. Můžeme tedy říci, že lektor se sluchovým postižením vyhovuje frekventantům v celých 100 %.

Hypotéza č. 3:

Domnívám se, že více jak 65 % frekventantů kurzu znakového jazyka jsou s náplní lekce spokojeni.

Hypotéza č. 3 byla potvrzena.

Tato hypotéza byla potvrzena pomocí otázky č. 9 – Jste s náplní lekce spokojeni?. Zde respondenti nejčastěji vybrali odpověď ANO či SPÍŠE ANO. Společně tyto odpovědi zaujímaly 97 %.

Hypotéza č. 4:

Předpokládám, že délka lekce (1,5 hodiny) je pro frekventanty kurzu znakového jazyka příliš dlouhá.

Hypotéza č. 4 nebyla potvrzena.

Tato hypotéza byla vyvrácena odpověďmi respondentů na otázku č. 11 - Vyhovuje Vám délka výuky (tzn. 1,5 hodiny)? 87 % dotázaných vyhovuje délka jedné lekce.

Hypotéza č. 5:

Domnívám se, že by frekventanti uvítali rozdělení lekce na dvě části pomocí přestávky.

Hypotéza č. 5 nebyla potvrzena.

Hypotéza č. 5 byla vyvrácena pomocí odpovědí frekventantů na otázku č. 12 – Uvítali byste rozdělení výuky na dvě části pomocí přestávky (např. 5 minutové)? Konkrétně 59 % respondentů by přestávku do výuky vůbec nezavádělo. Dalších 23 % vybralo odpověď SPÍŠE NE.

Hypotéza č. 6:

Předpokládám, že cena kurzu je pro frekventanty kurzu znakového jazyka příliš vysoká.

Hypotéza č. 6 nebyla potvrzena.

Tato hypotéza byla vyvrácena díky výsledkům na otázku č. 13 – Je pro Vás cena kurzu přívětivá? Cena kurzu je pro frekventanty v 82 % přívětivá.

Hypotéza č. 7:

Domnívám se, že se frekventanti kurzu znakového jazyka během něj cítí dobře v kolektivu dalších frekventantů.

Hypotéza č. 7 byla potvrzena.

Hypotézu č. 7 potvrdily odpovědi na otázku č. 20 – Cítíte se během kurzu v kolektivu dalších frekventantů? Při odpovídání na tuto otázku žádný z dotázaných neodpověděl záporně. Tudiž celých 100 % se cítí dobře během lekce. Konkrétně 70 % respondentů vybralo odpověď ANO a zbylých 30 % vybralo odpověď SPÍŠE ANO.

5 Závěr praktické části

Z výzkumu jsem zjistila, že s kurzy znakového jazyka probíhajícími v Oblastní unii neslyšících Olomouc je většina respondentů spokojena. Ve valné většině tyto kurzy navštěvují ženy ve věku od 18 do 26 let. Respondenti jsou většinou z řad studentů a tento kurz je jim doporučován v rámci studia. Můžeme předpokládat, že studují speciálně pedagogické obory a budou se touto problematikou zabývat i po ukončení studia.

Jednoznačnou výhodou kurzu je učení se od samotného lektora se sluchovým postižením, což si uvědomují i respondenti. Na základě odpovědí vyplývá, že frekventantům vyhovuje způsob, jakým lektori danou problematiku vysvětlují. Průběh a náplň lekce závisí na lektorech, většinou se jedná o naučení nových znaků, zopakování naučeného a také rozvíjení schopnosti dokázat reagovat na otázky lektora týkající se běžných životních událostí. Jako značné mínus můžeme považovat výraznou absenci nácviku tlumočení. Náplň lekcí nevyhovovala pouze minimu účastníků.

Kurzy znakového jazyka v Oblastní unii neslyšících se uskutečňují 1krát týdně v rozsahu 90 minut. Někteří dotázaní by uvítali, kdyby se výuka uskutečňovala vícekrát týdně, ač ve stejném či kratším rozsahu. Většině frekventantů však četnost a rozsah kurzu vyhovuje. Je pravda, že soustředit se 90 minut vcelku na jazyk, který není Vaším mateřským, je dosti obtížné, i z toho důvodu by někteří dotázaní uvítali zavedení přestávky během tohoto časového úseku. Cena kurzu ve zmíněné unii se liší dle úrovně, zda se jedná o začátečníky či pokročilé, a sice od 3 400 Kč do 3 600 Kč. Tato cena většině účastníků přijde přívětivá, najdou se však i tací, kteří by uvítali cenu nižší.

Během dvou let, jež kurz probíhají, může nastat situace, kdy vzhledem k časovým možnostem musí účastník změnit lektora. Podrobit se této změně muselo více než polovina frekventantů. Tuto zkušenost můžeme považovat za výhodu, při čemž má frekventant možnost porovnat rozdíly mezi vyučujícími. Největší problém účastníci kurzu zaznamenávali v odlišnosti znaků jednotlivých lektorů a také v rychlosti znakování. Je pochopitelné, že náplň výuky je u každého lektora odlišná. Několik frekventantů se vyjádřilo, že zvyknou si na nového lektora, jim nepřinášelo větší nebo žádné komplikace. Ve výsledcích se však objevila i odpověď, kdy jiný lektor nerespektoval naučené znaky předešlého lektora. Za předpokladu, že se frekventanti museli znaky přeučovat dle nového lektora, mohla být takto situace jistou komplikací.

Účastníci kurzů dostávají k dispozici tištěné materiály, které jsou v ceně za kurz. V menší míře pracují s video záznamy, interaktivními tabulemi a využívají i tabule na případné poznámky v hodině. Tyto materiály většině frekventantů vyhovují, avšak objevily se i odpovědi, které vyjadřovaly nesouhlas s těmito materiály. Účastníci mají možnost si do tištěných materiálů zapisovat znaky. Při zapisování musí frekventant rozložit svou pozornost, tak aby byl schopen převést vizuální podobu znaku do podoby psané. V průběhu výuky si většina účastníků stihá zapisovat znaky. Ve výsledcích se objevily i odpovědi vyjadřující, že si dotázaný znaky nestihá zapisovat či že si znaky nezapisuje vůbec. Ve velké míře při zapisování využívají frekventanti slovní popis znaku, poté si snaží znak přiblížit podle něčeho, co jim připomíná a jako poslední možnost využívají kresbu znaku. Některý z dotázaných uvedl, že se učí metodu zvanou signwriting.

V průběhu kurzu jsou pro co nejlepší výsledky důležité vzájemné vztahy mezi účastníky a s tím spojená panující atmosféra. Z výsledků výzkumného šetření vyplývá, že se všichni frekventanti cítí v přítomnosti svých kolegů příjemně a těší se na nadcházející lekci.

Závěr

Komunikace je neodmyslitelná část našich životů. Setkáváme se s ní den, co den. Každodenní situace nám mohou v komunikaci přinášet i nejrůznější bariéry. Jednou z takových situací je setkání se s jedincem se sluchovým postižením. Za předpokladu, že neovládáme znakový jazyk ani jiný komunikační systém, který používá náš protějšek, je velmi obtížné tuto situaci zvládnout bez problémů. Pro ty jedince, kteří se chtějí těmto situacím vyhnout i pro mnohé další, existují kurzy znakového jazyka. Právě na ty je zaměřena velká část této bakalářské práce.

Tato práce postupovala od obecné komunikace až ke komunikaci osob se sluchovým postižením. Popsala jednotlivé komunikační formy a systémy, nastínila kulturu Neslyšících, jejich zvyky a pravidla v chování a poskytla přehled zásad pro komunikaci s jedinci sluchově postiženými. Dozvídáme se také o znakovém jazyce, jeho základních prvcích, vznik a jeho počátcích. Tlumočení zaujímá v životě neslyšících jedinců významnou roli. Jak si objednat tlumočnické služby, jak tlumočení probíhá a v jakých situacích se nejčastěji využívá, je také součástí jedné z kapitol. Posledním tématem, které je zde probíráno, jsou zmíněné kurzy. Dozvídáme se o jejich rozmístění na území České republiky, jak výuka probíhá, kolik stojí apod.

Ve výzkumném šetření byl použit dotazník, na který odpovídali frekventanti těchto kurzů. Otázky se týkali průběhu, náročnosti, ceny, prostředí a dalších důležitých faktorů. Bylo milým zjištěním, že kurzy znakového jazyka z velké části splňují očekávání a potřeby frekventantů.

Seznam bibliografických citací

1. CZUMALOVÁ, Anna (ed.). 2008. *Tlumočník jako most komunikace mezi slyšícím zdravotníkem a neslyšícím pacientem*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 9788087153871.
2. HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026200840.
3. CHRÁSKA, Miroslav. 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024713694.
4. KOSINOVÁ, Barbora. 2008. *Neslyšící jako jazyková a kulturní menšina - kultura neslyšících*. 1. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 9788087153208.
5. KRAHULCOVÁ, Beáta. 2001. *Komunikace sluchově postižených*. 2. vyd. Praha: Karolinum. ISBN 8024603292.
6. KRAHULCOVÁ, Beáta. 2014. *Komunikační systémy sluchově postižených*. 1. vyd. Praha: Beakra. ISBN 9788090386327.
7. KUTÍNOVÁ, Zdeňka. 2015. *Sociální komunikace a její struktura: metodická příručka*. Praha: Centrum pro studium vysokého školství, v.v.i. ISBN 9788086302485.
8. LANGER, Jiří. 2013. *Komunikace osob se sluchovým postižením*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024436746.
9. LANGER, Jiří. 2013. *Základy surdopedie*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024437026.
10. LANGER, Jiří. 2014. *Student se sluchovým postižením na vysoké škole*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024442143.
11. LANGER, Jiří a SOURALOVÁ, Eva. 2006. *Surdopedie - Andragogika*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. Texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 8024412063.
12. LIU, Shenglin a POTMĚŠIL, Miloň. 2015. *Children with hearing impairments and family issues in special education*. First edition. Olomouc: Palacký University, Olomouc. ISBN 9788024444338.
13. MIŠOVIČ, Ján. 2015. *Komunikace ve společnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. ISBN 9788073805456.
14. MUSIL, Josef. 2010. *Sociální a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského. ISBN 9788074520020.

15. PEŠKOVÁ, Kateřina. c2008. *Neslyšící tlumočnick v pracovním týmu*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 9788087218204.
16. PEŠOUTOVÁ, Irena. c2008. *Tlumočnická profese a neslyšící děti*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 9788087218013.
17. REGEC, Vojtech a STEJSKALOVÁ, Kateřina. 2012. *Komunikace a lidé se specifickými potřebami*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024432038.
18. SERVUSOVÁ, Jana. c2008. *Kontrastivní lingvistika - český jazyk x český znakový jazyk*. 2., opr. vyd. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka. ISBN 9788087218303.
19. SLOWÍK, Josef. 2007. *Speciální pedagogika*. 1. vyd. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024717333.
20. STRNADOVÁ, Věra. 1998. *Hádej, co říkám, aneb, Odezírání je nejisté umění*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Knihovna časopisu Gong. ISBN 8085047179. ISSN 03230732.
21. VITÁSKOVÁ, Kateřina. 2003. *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého. Účelové publikace (Univerzita Palackého). ISBN 8024406217.
22. VYBÍRAL, Zbyněk. 2009. *Psychologie komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788073673871.

Legislativní zdroje

1. *Zákon č. 384/2008 Sb. o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob.*
2. *Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách.*

Elektronické zdroje

1. *Braillovo písmo*. [online] [cit. 2016-03-09] Dostupné z: <<http://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/komunikace-hluchoslepych/braillovo-pismo/>>.
2. *Česká verze Lormovy abecedy*. [online] [cit. 2016-03-09] Dostupné z: <<http://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/komunikace-hluchoslepych/lormova-abeceda/>>.
3. *Historie Českého znakového jazyka*. [online] [cit. 2016-03-23] Dostupné z: <<http://ruce.cz/clanky/95-historie-ceskeho-znakoveho-jazyka>>.
4. *Intenzivní kurzy*. [online] [cit. 2016-04-11] Dostupné z: <<http://pevnost.com/cz/kurzy-znakoveho-jazyka-36/intenzivni-kurzy-56>>.

5. *Komunikační systémy osob s hluchoslepotou.* [online] [cit. 2016-03-09] Dostupné z: <<http://www.lorm.cz/pro-hluchoslepe/komunikace-hluchoslepych/dalsi-metody/>>.
6. *Kurzy českého znakového jazyka.* [online] [cit. 2016-04-11] Dostupné z: <<http://www.ounol.cz/kurzy-ceskeho-znakoveho-jazyka/>>.
7. *Kurz znakového jazyka.* [online] [cit. 2016-04-11] Dostupné z: <http://www.msun.cz/www/?page_id=11>.
8. *Metodika výuky.* [online] [cit. 2016-04-11] Dostupné z: <<http://pevnost.com/cz/kurzy-znakoveho-jazyka-36/metodika-vyuky-50>>.
9. *Skupinové kurzy.* [online] [cit. 2016-04-11] Dostupné z: <<http://pevnost.com/cz/kurzy-znakoveho-jazyka-36/skupinove-kurzy-54>>.
10. STRNADOVÁ, Věra. *Desatero komunikace s osobami se sluchovým postižením.* [online] [cit. 2016-03-10] Dostupné z: <<http://ruce.cz/clanky/252-desatero-komunikace-s-osobami-se-sluhovym-postizenim>>.
11. *Tlumočnická služba.* [online] [cit. 2016-03-31] Dostupné z: <<http://www.ounol.cz/co-nabizime/tlumocnicka-sluzba/>>.
12. *Televizní klub neslyšících. Znaková řeč.* 2008. [online] [cit. 2016-04-05] Dostupné z: <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096066178-televizni-klub-neslysicich/208562221800003#CTPlayer-1>>.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník.

Příloha č. 2: Jednoruční prstová abeceda.

Příloha č. 3: Obouruční prstová abeceda.

Příloha č. 4: Lormova abeceda.

Příloha č. 5: Zásady komunikace s neslyšícími osobami.

Příloha č. 6: Desatero komunikace s neslyšícím člověkem za přítomnosti tlumočníka.

Příloha č. 7: Etický kodex tlumočníka do znakového jazyka.

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník.

Dobrý den,

jsem studentkou 3. ročníku bakalářského studia oboru Speciálněpedagogická andragogika Univerzity Palackého v Olomouci. Cílem mé bakalářské práce s názvem Problematika kurzů znakového jazyka (Olomoucký kraj) je zjistit spokojenost frekventantů kurzů znakového jazyka pomocí tohoto dotazníku. Chtěla bych Vás tímto poprosit o jeho vyplnění, které by velmi dopomohlo k napsání mé závěrečné práce.

Děkuji Vám za ochotu a Váš čas.

Sabina Klegová

Dotazník

U uzavřených otázek svou odpověď prosím zakřížkujte.

Jestliže se jedná o otázku, kde odpověď vyznačujete na škálové stupnici, odpovídejte podle následující tabulky:

NE	SPÍŠE NE	SPÍŠE ANO	ANO
1	2	3	4

1. Pohlaví:

žena

muž

2. V jaké věkové kategorii se pohybujete?

- méně než 18 let
- 18 až 26 let
- 27 až 35 let
- 36 až 45 let
- nad 45 let

3. Momentálně jste:

Možnost zakřížkovat více odpovědí.

- student
- pracující
- nezaměstnaný
- důchodce

4. Navštěvujete kurz pro:

- začátečníky
- pokročilé

5. Navštěvujete kurz z důvodu:

Možnost zakřížkovat více odpovědí.

- vlastního zájmu (např. rodinný příslušník se sluchovým postižením)
- studia
- zaměstnání

6. Vyhovuje Vám, že je Váš lektor sluchově postižený?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

7. Vyhovuje Vám, jakým způsobem Váš lektor vysvětluje dané téma lekce?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

8. Jaká je obvykle náplň dané lekce?

Možnost zakřížkovat více odpovědí.

- Volné znakování o situacích, které se udály.
- Opakování naučených znaků.
- Nácvič nových znaků.
- Nácvič tlumočení.
- Jiná odpověď: _____

9. Jste s náplní lekce spokojeni?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

10. Vyhovuje Vám, že se kurz uskutečňuje 1krát týdně?

- Ne, uvítal/a bych kurz vícekrát týdně v kratším rozsahu.
- Ne, uvítal/a bych kurz vícekrát týdně ve stejném rozsahu.
- Ne, uvítal/a bych kurz 1krát za 2 týdny v delším rozsahu.
- Ne, uvítal/a bych kurz 1krát za 2 týdny ve stejném rozsahu.
- Ano, vyhovuje mi.
- Jiná odpověď: _____

11. Vyhovuje Vám délka výuky (tzn. 1,5 hodiny)?

- Ne, je příliš dlouhá.
- Ne, je příliš krátká.
- Ano, vyhovuje mi.

12. Uvítali byste rozdělení výuky na dvě části pomocí přestávky (např. 5 minutové)?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

13. Je pro Vás cena kurzu přívětivá?

- Ne, je příliš vysoká.
- Ano, cena je pro mne přívětivá.

14. Měl/a jste možnost zažít více lektorů?

- ano
- ne

15. Jestliže jste v předchozí otázce odpověděl/a ANO, odpovězte prosím na tuto otázku:

Dělalo Vám problém zvyknout si na jiného lektora?

Možnost zakřížkovat více odpovědí.

- Ano, některé znaky se lišily.
- Ano, musel/a jsem si zvyknout na rychlost znakování.
- Ano, musel/a jsem si zvyknout na náplň výuky.
- Spíše ne, žádný větší problém mi to nedělalo.
- Ne, nedělalo mi to žádný problém.
- Jiná odpověď: _____

16. Jaké materiály máte k dispozici při výuce?

Možnost zakřížkovat více odpovědí.

- tištěný materiál s různými lekcemi/tématy
- interaktivní tabule
- video záznamy
- Jiná odpověď: _____

17. Vyhovují Vám tyto materiály?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

18. Stíháte si v průběhu výuky zapisovat znaky?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

Znaky si nezapisuji.

19. Jestliže jste u předchozí otázky zaškrtnuli odpověď: Znaky si nezapisuji. Prosím, neodpovídejte na následující otázku.

Jakým způsobem si nové znaky zapisujete?

Možnost zakřížkovat více odpovědí.

Znak slovně popíšu.

Znak nakreslím.

Znak popíšu pomocí něčeho, co mi připomíná.

Jiná odpověď: _____

20. Cítíte se během kurzu dobře v kolektivu dalších frekventantů?

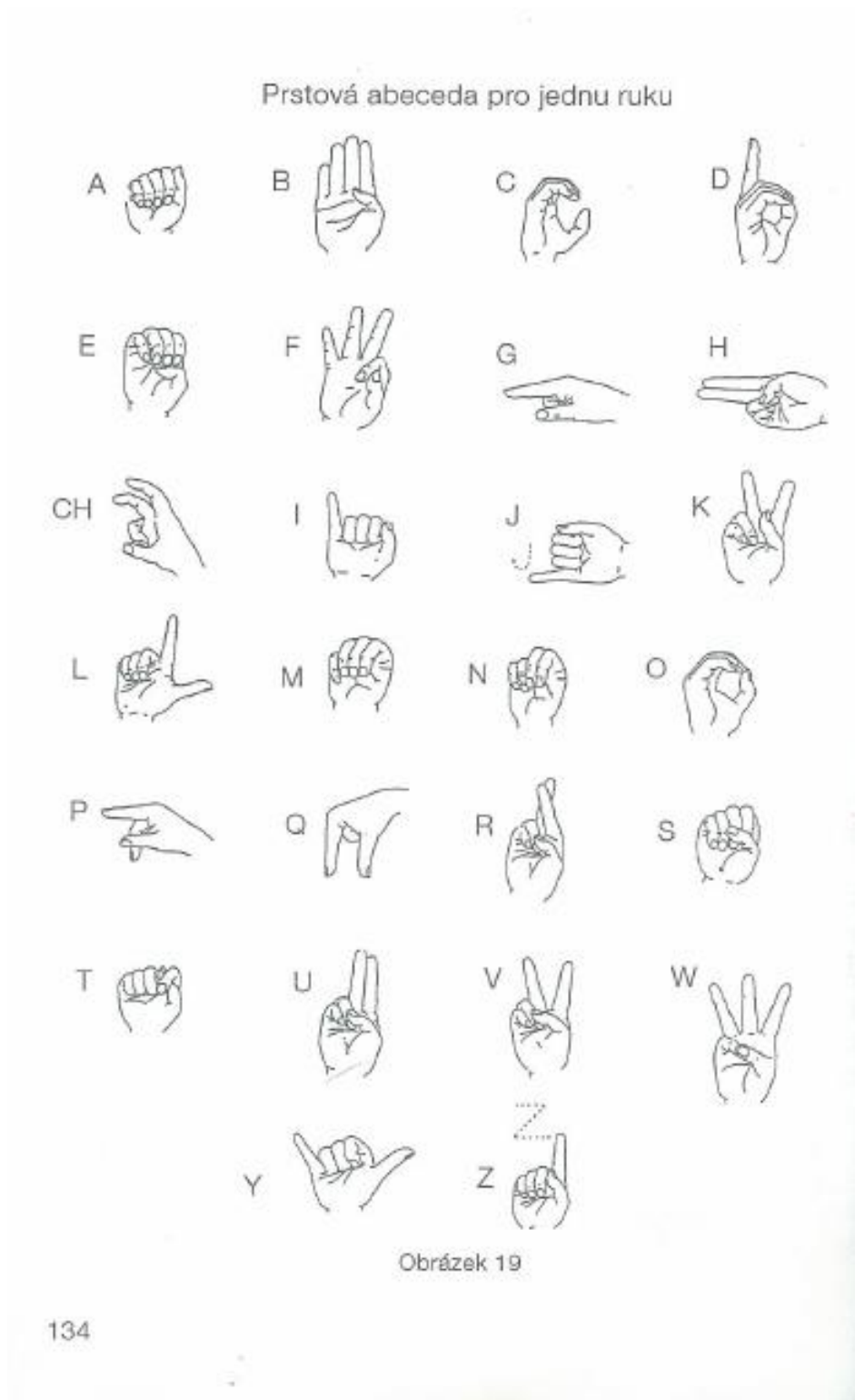
1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

21. Těšíte se na další kurz/lekcí?

1 ——— 2 ——— 3 ——— 4

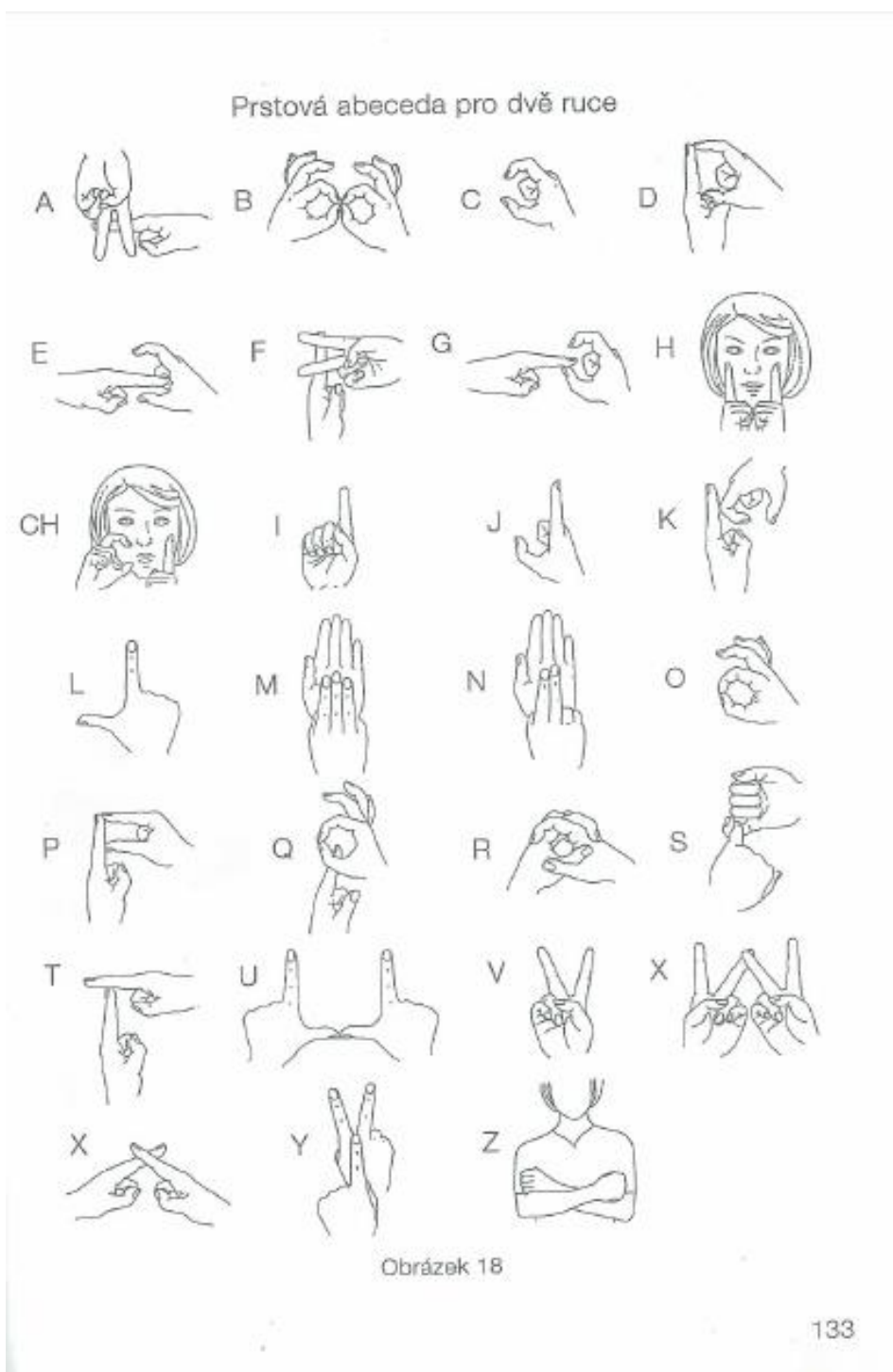
Příloha č. 2: Jednoruční prstová abeceda.

(STRNADOVÁ, Věra. 1998. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění.* . 1. vyd. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Knihovna časopisu Gong., s. 134.)

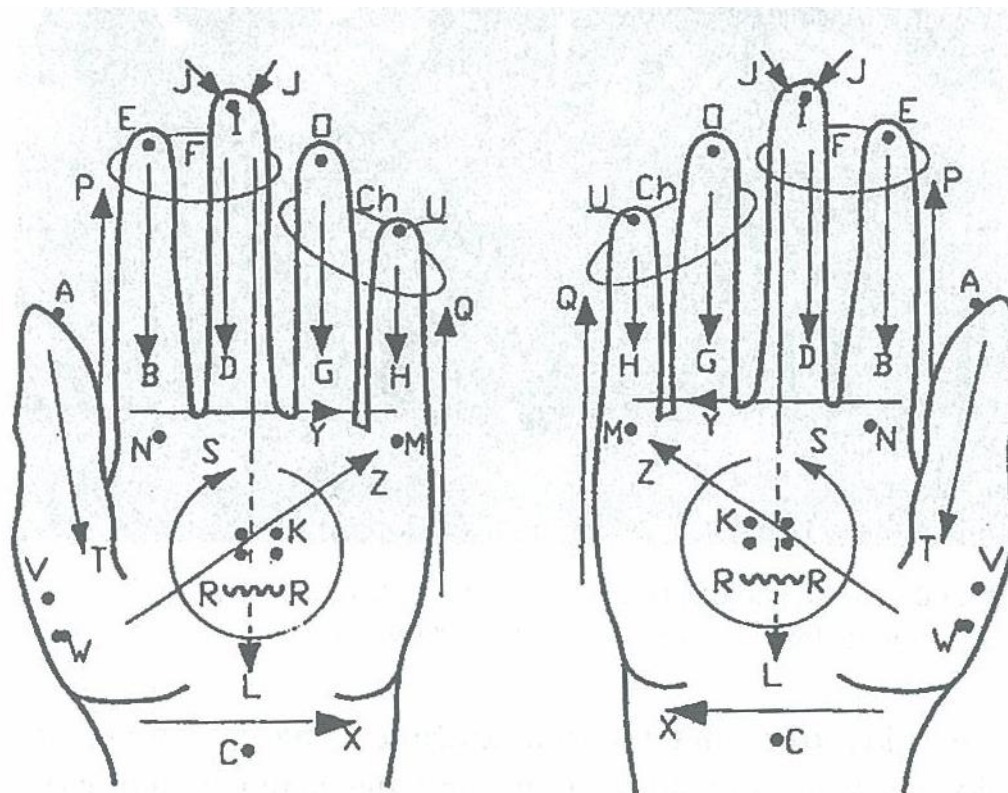
Příloha č. 3: Obouruční prstová abeceda.

(STRNADOVÁ, Věra. 1998. *Hádej, co říkám aneb Odezírání je nejisté umění.* . 1. vyd. Praha: Ministerstvo zdravotnictví České republiky. Knihovna časopisu Gong., s. 133.)

Příloha č. 4: Lormova abeceda.

(HORÁKOVÁ, Radka. 2012. *Sluchové postižení: úvod do surdopedie*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN 9788026200840., s. 136).

Obr. 42 Lormova abeceda – schéma⁶¹ (o. s. LORM – Společnost pro hluchoslepy)

61 www.lorm.cz/cs/hluchoslepi/abeceda.php

Příloha č. 5: Zásady komunikace s neslyšícími osobami.

(Oblastní unie neslyšících Olomouc)

Zásady komunikace s neslyšícími osobami

- 1.** Komunikace „přes papír“ s neslyšícími je většinou neúčinná. Lidé, kteří se narodili jako neslyšící, nebo ztratili sluch v raném věku, nemají dostatečnou slovní zásobu, takže psaný projev pro ně neznámá úlevu.
- 2.** S neslyšícím je třeba mluvit přirozeně, pomaleji, čelem a s „prázdnými ústy“. Při mluvení by jednatel neměl jíst, pít, kouřit, žvýkat, podpírat si bradu či dávat si ruce před ústa. Je vhodné udržovat pomalejší rytmus řeči a nezvyšovat hlas.
- 3.** Pro komunikaci s neslyšícím je dobré využívat výrazy obličeje a gesta rukou. Přijímání zpráv je pro neslyšícího stejně důležité jako jejich předávání.
- 4.** Odezírání pro neslyšící nepředstavuje úlevu. Je zjištěno, že odezírání je pro neslyšící zřetelné pouze z 30–40%.
- 5.** Pokud jednatel osoba neslyšícímu nerozumí, je vhodné požádat neslyšícího, aby zpomalil nebo větu zopakoval.
- 6.** Zná-li jednatel osoba s neslyšícím základy znakového jazyka či prstové abecedy, měla by je používat.
- 7.** Při konverzaci ve skupině je třeba říci neslyšícímu téma rozhovoru tak, aby se necítil vyčleněn.
- 8.** Kontakt s neslyšícím je zapotřebí udržovat přímým pohledem z očí do očí.
- 9.** Při komunikaci s neslyšícím je žádoucí vypnout všechny rušivé zvuky.
- 10.** Pokud chceme získat zpětnou vazbu a ujištění, že neslyšící našemu sdělení skutečně porozuměl, není dobré ptát se, zda porozuměl, ale položit otázku, „co jste mi rozuměl?“

Příloha č. 6: Desatero komunikace s neslyšícím člověkem za přítomnosti tlumočníka.

(Oblastní unie neslyšících Olomouc)

- 1. Člověk se sluchovým postižením má při komunikaci na úřadech právo na tlumočníka, pokud o to požádá.**
Tlumočení probíhá podle komunikační preference konkrétního klienta – překladem do znakového jazyka, převodem do znakové češtiny, písmem či artikulací.
- 2. Při rozhovoru udržujeme oční kontakt přímo s neslyšícím člověkem, nikoliv s tlumočníkem.**
Neslyšící člověk ovšem musí sledovat tlumočení informací. Stojíme či sedíme tak, abychom za zády neměli světlo.
- 3. Při rozhovoru s neslyšícím člověkem v přítomnosti tlumočníka oslovujeme přímo toho, s kým jednáme.**
Rozhovor je veden mezi slyšícím úředníkem a neslyšícím klientem, tlumočník je pouze prostředníkem. Vyvarujeme se tendencím hovořit s tlumočníkem o neslyšícím člověku jako o objektu. Znamená to, že nikdy nepoužíváme úvodní fráze typu „Rekněte mu, že...“, „Zeptejte se pána, jestli...“
- 4. Naše komunikace probíhá s neslyšícím člověkem, nikoliv s tlumočníkem.**
Není správné mluvit nepřetržitě s tlumočníkem s tím, že ten to posléze neslyšícímu člověku nějak srozumitelně vysvětlí. Neslyšící účastník hovoru má právo na informace v plné kvalitě a v čase, kdy mu jsou určeny a ptát se průběžně na to, co ho zajímá.
- 5. Ověřujeme si, zda neslyšící člověk dobře rozuměl.**
Průběžně žádáme neslyšícího člověka, aby nám svými slovy sdělil, co nám rozuměl (nikdy se neptáme přímo, zda nám rozuměl). Ptáme se zásadně po každém důležitém sdělení.
- 6. Tlumočník při tlumočení musí stát vždy vedle slyšící osoby.**
Neslyšící člověk potřebuje vidět nejen na tlumočníka, ale především na osobu, se kterou jedná. Vzdálíme-li se od tlumočníka, neslyšící člověk se obrací za námi a uniká mu tak část důležitých informací, které jsou pro něj v tu chvíli tlumočeny.
- 7. Mluvíme svým obvyklým tempem.**
Tlumočník nás sám upozorní, bude-li třeba mluvu zpomalit.
- 8. Na konci každého uceleného sdělení uděláme malou pauzu.**
Při tlumočení vždy dochází k malému časovému posunu. Tlumočník musí mít čas přijmout informaci, zpracovat ji a zprostředkovat. K tomuto zpoždění dochází i po přípravě tlumočníka na výkon, je to přirozeným jevem této činnosti.
- 9. Dáme prostor neslyšícímu vstřebat informace, zeptat se na doplňující otázky.**
Chce-li se neslyšící člověk zeptat na doplňující informace, poskytneme mu k tomu čas. Na konci hovoru se ho sami zeptáme, zda potřebuje něco dalšího upřesnit.
- 10. Při odchodu dejme neslyšícímu člověku stručné písemné sdělení o tom, co jsme projednávali, například kde si co má ještě vyřídit a co kam přinést.**

Tlumočnické služby v Olomouckém kraji poskytuje např.:

Oblastní unie neslyšících Olomouc
Jungmannova 972/25, 779 00 Olomouc
Tel. 585 225 597, 774 585 225, 777 959 722
E-mail: ounol@ounol.cz
www.ounol.cz

Příloha č. 7: Etický kodex tlumočnicka do znakového jazyka.

(Oblastní unie neslyšících Olomouc)

Etický kodex tlumočnicka do znakového jazyka

Tlumočnick je osoba, která v rámci své profese převádí za úplatu smysl sdělení z výchozího jazyka do jazyka cílového. Je prostředníkem mezi dvěma osobami, které by se bez něj nedorozuměly. Tlumočnick se nesnaží být aktivním účastníkem komunikace.

Tlumočnick přijímá zásadně jen takové závazky, které odpovídají jeho schopnostem a kvalifikaci. Tlumočnick je povinen se na tlumočení řádně a včas připravit. Nese plnou zodpovědnost za kvalitu své práce.

Tlumočnick přizpůsobuje své chování a oděv situaci, v jejímž rámci tlumočí.

Tlumočnick je vázán mlčenlivostí, která se týká všeho, co se dozví během tlumočení a přípravy na ně, včetně identity svých klientů.

Tlumočnick nezaujímá k tlumočené situaci ani ke klientům osobní postoje a nehodnotí je.

Tlumočnick neodmítne klienta pro jeho národnost, rasu, pohlaví, věk, náboženské vyznání, politickou příslušnost, sociální postavení, sexuální orientaci, rozumovou úroveň, pověst a smýšlení.

Tlumočnick má právo odmítnout výkon své profese z důvodu pro něj nevhodných pracovních podmínek nebo v případě, že by nedokázal být neutrální vůči tlumočenému sdělení, a mohl tak poškodit některou ze zúčastněných osob včetně sebe.

Tlumočnick má právo odmítnout výkon své profese v případech, že má podezření na aktivity, které jsou v konfliktu se zákonem nebo porušují lidská práva.

Tlumočnick sleduje vývoj své profese u nás i ve světě, vzdělává se a soustavně zvyšuje svou profesionální úroveň.

Tlumočnick spolupracuje s ostatními kolegy při prosazování a obhajobě společných profesních zájmů.

Tlumočnick dbá na to, aby nepoškodil svým jednáním dobré jméno svého kolegy, Komory nebo tlumočnické profese.

Tlumočnick zná Etický kodex Komory a dodržuje ho. Porušení pravidel Etického kodexu může vést až k vyloučení tlumočnicka z Komory, a to na základě rozhodnutí Komise pro Etický kodex.

Anotace

Jméno a příjmení:	Sabina Klegová
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. BcA. Pavel Kučera
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Problematika kurzů znakového jazyka v ČR (Olomoucký kraj)
Název v angličtině:	Problematics of sign language courses in the Czech Republic (Olomoucký region)
Anotace práce:	<p>Bakalářská práce vymezuje pojmy komunikace, komunikační proces. Věnuje se problematice sluchového postižení, specifikům komunikace u osob se sluchovým postižením. Rozebrány jsou také komunikační formy, zásady komunikace, kultura Neslyšících. Zaměřuje se na problematiku znakového jazyka, jeho atributy a historii. Velká část je věnována tlumočení a základní problémy s ním spojené.</p> <p>V neposlední řadě obsahuje také informace o kurzech znakového jazyka, kterým je věnována následná praktická část zaměřena konkrétně na spokojenost jejich frekventantů.</p>
Klíčová slova:	sluchové postižení, komunikace, Neslyšící, tlumočení, znakový jazyk, kurzy znakového jazyka
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis delikt hterms communication, communication process. It focuses on problematics of hearing impairment and its pecifics communication for people with hearing impairment. Speaks about communication forms, communication rules and about the culture of Deaf. It focuses on issues of sign language, its attributes and history. A large part of bachelor thesis is dedicated to interpreting and

	fundamental problems associated with it. Finally there's a part with informations about sign langugre courses, which is devoted to practical part which takes care about satisfaction with this courses.
Klíčová slova v angličtině:	Hearing impairment, communication, Deaf, interpreting, sign language, sign language courses
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1: Dotazník. Příloha č. 2: Jednoruční prstová abeceda. Příloha č. 3: Obouruční prstová abeceda. Příloha č. 4: Lormova abeceda. Příloha č. 5: Zásady komunikace s neslyšícími osobami. Příloha č. 6: Desatero komunikace s neslyšícím člověkem za přítomnosti tlumočnicka. Příloha č. 7: Etický kodex tlumočnicka do znakového jazyka.
Rozsah práce:	62stran
Jazyk práce:	český